

# ԱՌԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԴ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒԼԻՍ 15, 1911

ԹԻԻ 28

## ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՐԻՋՈՆԸ. Նաւագներու բանժողը, Անկլեամերիկեան իրաւարարութիւնը, Անգլիոյ Թագաւորը իր ժողովրդին, Աւերումներ ի Ֆրանսա, Երկամուղիի բանժողներ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ. Ի՞նչ կը կորսնցնէ ազգ մը կրօնք կորսնցնելով ։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ. Աստուած մարդս երբեք չլքեր ։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ. Ճոն Պ. Կոֆի պատմութիւնը բարեսիրտ ծեր տխմարի մը վրայ ։

ԳԻՏԱԿԱՆ. Արտերը հանգչեցնել պէ՞տք է թէ ոչ ։

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. «Ուր որ սէր կայ, հոն է նաեւ Աստուած» ։

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ. Համիլեան հարիւրամեակ ի Պէնկոր, Քաջալերական պարագաներ, Միսիոնարութիւնները Ճափոնի մէջ, Գրախօսական, Հայ կեանքը ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

## ՀՈՐԻՋՈՆԸ

ՆԱԽԱԶՆԵՐՈՒ Թայֆա իր Յունիս 29 թուականով  
ԲԱՆԹՈՂԸ. սապէս կ'ըսէ այս նիւթին վրայ.

Հաւանորէն շատ քիչեր կան որոնք, այս բան-  
թողին տեղի ունենալէն ետեւ զուշակ երեւել ու-  
զելով հանդերձ, համարձակին յայտարարել թէ ի-  
րենք կը նախատեսէին անոր ընդարձակման չափը  
և արագութիւնը: Դէպքը ի սկզբան փոքր և մաս-  
նակի ձեռնարկ մը երեւցաւ, բայց իր արագ ըն-  
դարձակումը անգամ մը եւս կը յիշեցնէ մեզի թէ  
քիչ մը կրակը ո՛րքան ատագձ կ'սպառէ: Հազա-  
րաւոր մարդիկ, որոնք երեւոյթներուն նայելով ըստ  
ամենայնի գոհ էին տիրող պայմաններէն և որոնցմէ  
չատեր դեռ վերջերս ինչ ինչ գոհացումներ ստա-  
ցան ընդունելի թուող, յանկարծ առաջին զժգոն-  
ներուն հանդէպ համակրանքով լցուած փութացին  
հովերուն տալ ամէն սովորական նկատումներ և  
ստուարացնել շարքերն այն շարժման, որ քանի մը  
կարեւոր նաւահանգիստներու մէջ կազմալուծած է  
նաւային գործառնութիւնները: Բանթողին ծաւա-  
լումը ոչ ուրեք այնքան յանկարծական եղաւ որ-  
քան Լիվըրփուլի մէջ, ուր բազմաթիւ մեծ ընկե-  
րութիւններու զիջումներուն շնորհիւ ձեռք բեր-  
ուած բաղդատական ապահովութիւն մը օվկիանո-  
սան ամենակարեւոր նաւերու կատարեալ դադարի  
մը փոխուեցաւ երէկ (Յնս. 28) անհատաւորի կեր-  
պով սուղ ժամանակի մէջ: Այդ նաւահանգիստէն  
օգտուող բոլոր ընկերութիւնները դատապարտուե-  
ցան և նոյն իսկ մեկնելու կազմ և պատրաստ ու-  
ղեւորական խոշոր շոգենաւերու նաւաղներ գոր-  
ծադուր ըրին վերջին վայրէկանին: Այս այնչափ  
արդիւնք չէր նաւաղներու բուն վէճին որչափ նա-  
ւահանգստի պաշտօնէութեան համակրանքին, որոնք  
առիթուն օգտուեցան բոլորովին տարբեր խնդիր մը  
յուզելու համար: Հըլի մէջ կացութիւնը ինչ ինչ  
նկատումներով աւելի ծանր է, բռնական և խոռ-  
վարարական արարքներով կնճռոտելով: Մեծ ճիգեր  
թափուած են այս բանթողին միացնելու համար  
ծովի հետ բնաւ դործ չունեցողներ, որոնք սակայն  
իրենց առօրեայ գործին և առօրեայ հացին համար  
պարտաւոր են ծովու ճամբով փոխադրուած խամ  
նիւթեր զանոնք գործածողներուն յանձնել կանո-  
նաւորապէս: Գործադուրն այնքան խիստ է որ ի-  
րենց պաշարը Հըլէ ստացող ընդարձակ գաւառներ  
արդէն իսկ կը տառապին ուտեստի նուազութենէ  
և սղութենէ: Արմաթիքի մեծաքանակ բեռներ նա-  
ւերէն չեն կրնար հանուիլ, իւրի գործարաններ  
գոցուելու վրայ են իւղաբեր նիւթերու չգոյու-

թենէն, զի չեն կրնար ասոնք նաւամատոյցները  
հանուիլ, իսկ փտելու ենթակայ ուտելիքներու ա-  
հագին քանակութիւններ ամբողջովին կորսուելու  
անմիջական վտանգի մէջ են:

ՆԱԿԵԻԱՄԵՐԻԿԱՆ ԻՐԱ- Ուաշինկթընէ հե-  
ԻԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ. տեւեալը կը հեռագ-  
րուի Թայֆա. Յոյս

կայ թէ իրաւարարութեան Անկլեւամերիկեան դաշ-  
նագիրը ի մօտոյ պիտի ստորագրուի և Մերակոյտին  
ղրկուի վաւերացման համար: Տեղի կայ հաւատա-  
լու թէ Վարչութիւնը դո՛ւ է այն փոփոխութիւն-  
ներէն զորոնք Մեծ Բրիտանիա թելադրեց մու-  
ծանել Մայիսին իրեն մատուցուած պայմանագրու-  
թեան բնագրին մէջ: Պայմանագրին սկզբունքին  
ազդող փոփոխութիւններն ազատական մտքով են,  
կը թուի: Հարկաւ անկարելի է մարդարէտնալ թէ  
Մերակոյտն ինչ ընդունելութիւն պիտի ընէ պայ-  
մանագրութեան: Սակայն բանաւոր պատճառ կայ  
յուսատու թէ լաւ ընդունելութիւն պիտի ընէ,  
քանի որ բանակցութիւններու ամբողջ ընթացքին  
մէջ միշտ ինկատ առնուած են անոր յատուկ իրա-  
ւասութիւնն ու առանձնաշնորհները: Կայ նաեւ  
պայմանագրին նպաստաւոր հանրային կարծիքին  
կշիռը, առաւելութիւն մը՝ զոր շատ քիչ չափով  
ունէր, զոր օրինակ, Օնի-Փոնսֆօթի դաշնագիրը:  
Աւարտեալ պայմանագրին պայմանները հաւանորէն  
ղդալի տարբերութիւն չունին Մր. Նոքսի պայմա-  
նագրին պայմաններէն: Հարկաւ քանի մը փոփո-  
խութիւններ պիտի գտնուին: Սա պայմանը թէ  
յանձնաժողովներուն անդամները Լահէի Ատեանին  
անդամներէն ըլլալու են՝ կրնայ ջնջուիլ, և այս  
օգտակար պիտի ըլլայ Բրիտանեան երկիրներուն:  
Բայց դաշնագիրը պիտի մնայ եթէ ոչ համապար-  
փակ պայմանագիր մը իրաւարարութեան, գէթ  
նախօրինակ մը այն մեթոտին որով պիտի հար-  
թուին միջազգային վէճեր, նախ բանակցութեամբ,  
ապա յանձնաժողովներով ու վերջապէս իրաւա-  
րարութեամբ: Կը կարծուի թէ յանձնաժողովները  
Լահէի Ատեանով, իրեւ վերջին քննիչ առեանով,  
պիտի լեցնեն զիւանազխտական բանակցութեան ու  
իրաւարարութեան միջեւ բացուող երբեմնի դժն-  
դակ վիճը, հնարաւոր պիտի դարձնեն իրաւարա-  
րութեան անյարմար խնդրի մը ճահաւոր լուծումը  
և վերջապէս հարթեն միջազգային բազմաթիւ  
տաղտկալի վէճեր:

ՆԳՂՈՑ ԹԱԳԱԻՈՐԸ Զորճ Ե թագաւորը իր  
ԻՐ ԺՈՂՈՎՐԻՒՆ. Ժողովրդին համար հե-  
տեւեալ նախալը ուղղեց  
Ներքին գործերու նախարարին.

Պրքինկըմի պալատ, Յնս. 29

Առ Ժողովուրդ իմ

Հիմա որ Թագադրութիւնը և անոր յարակից

արարողութիւնները լմնցած են, կը փափաքեմ շնորհակալութեամբ հաւատաւել կայարութեանս ժողովրդին թէ բոլոր ասոնց տեւողութեան միջոցին ինծի հետ էին իրենց սիրտերը: Զգացի զայս Արարարանի զեղեցիկ ու վսեմ հանդէսին մէջ, որ կեանքիս ամէնէն մեծ փորձառութիւնն է, և ոչ նուազ՝ յաջորդ օրերու յաւերժ տեսարաններուն մէջ, երբ ժողովուրդս ակներեւ նշաններով հոչակեց ու սրտազին ողջունեց զիս իբրեւ իր Վեհապետը: Քանզի այս յայտնի եղաւ ոչ միայն Ուէսթմինսթըրի երթուղարձի թափօրներուն ու Լոնտոնի զանազան թաղերու թափօրներուն միջոցին արտայայտուած հաւատարմական խանդավառ զգացումներէն, այլ և կայարութեանս ամէն կողմերէն ինծի համեող բաբնաղթական բերաւոր հեռագիրներէն: Այս սիրալիր արտայայտութիւնները խորապէս յուզեցին և ի նորոյ զօրացուցին զիս հաւատով ու վստահութեամբ: Համոզուած թէ Թաղուհիին ու ինծի հանդէպ այս լիառատ ու բացայայտ համակրանքը զօրութեան ամենաստույգ մեր աղբիւրն է Աստուծով, կը խորաբուռեմ յառաջ ընթանալ նոր յուսով: Ինչ կիճիոնեք ու զփութութիւններ ալ դանուին իմ ու ժողովրդիս առջեւ, ամէնս միաբան անոնց կործք պիտի տանք արիարար, անխոռով ու համեալխարար, վստահ թէ վերջնական ելքը ամէնուս նպատաւս պիտի ըլլայ Աստուծոյ անաշխարհութեամբ: ՃՈՐՁ Թ-Կ:

**Ա. Ի. ԲՐԱՆՍՆԵՐ** Փարիզեան հետեւեալ հեռագիրը **Ա. Ի. ԲՐԱՆՍՆԱ** կը ցուցնէ զործէ հանուած մարդոց գիրքը. Հավրէ Փարիզ դաջող ձեւընթացը երէկ (Յունիս 30) գիշեր ժամը 10ին զձէն ելաւ Փոն ար Լաբլի մօտ, որ Բուէնէ քանի մը մղոն հեռու է դէպ հարաւ: Բարեբախտաբար ոչ ոք չլսասուեցաւ այս արկածին և միեւնոյն ժամանակ Հավր եկող կատախուժի մը անցքին միջոցին որ քանի մը մատնաչափ անցաւ յնասուած զձէն: Դէպքին ծանրութիւնը կը կայանայ սա կէտին մէջ թէ ընկերութեան յայտարարութեան նայելով գիծը աւերողները արձակուած պաշտօնեաներ են: Տեղ մը ձախակողմի երկաթ ձողին բեւեռը հանուած էր: Գործիքներէն ոմանք որոնցմով յայտնապէս կատարուած էր այդ գործը՝ մօտերը գտնուեցան: Ոճրագործները կարծես իրենց նպատակին վրայ տարակոյս չթողելու համար Լիպէրէր, Կեւ Սախալ և Պախալ Սէնթիալիֆ գլխաւոր թերթներէն քանի մը օրինակ թողած էին հոս հոն: Հեռագրութեւ խզելու աւազակարարոյ արարքները վերջերս գրեթէ հանապազօրեայ դարձած են, և զոհացուցիչ է զիտել որ նոր Վարչապետին կողմէ

այսօր Երեսփ. Ժողովի առջեւ պարզուած քաղաքական ծրագիրը խոստում մը կը պարունակէ թէ միջոցներ պիտի գործածուին հանրային ապահովութեան ամենալաւագոյն ար այս սոփօրութեան վերջ տալու համար:

**ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԲԱՆԹՈՂԱՆԵՐ** Յորանական դանդին զըմտարին խնդիրներէն մին երկաթուղիներու կը վերաբերի: Երկաթուղիի ընկերութիւնները բաղմաթիւ գործաւորներ արձակեցին անոնց անուղղաթիւեան համար, որ տեղ տեղ երկաթուղիի դիծերու և շէնքերու կործանման պատճառ եղաւ: Խորհրդարանի Ընկերվարական Արմատական անդամները կը պահանջեն որ ընկերութիւններուն վրայ պարտք դրուի այդ գործաւորները վերնդունելու: Նորընտիր Վարչապետ Մ. Քայետ, երկաթուղիի լանթոններուն վերստին գործ տալու այս հարցին վրայ խօսելով, կրկնեց թէ ընկերութիւններուն հետ բանակցութիւնները պիտի շարունակուին: Եթէ անգամ մը մարդկայնութեան պահանջումները գոհացում գտնեն, ինչպէս պիտի ըլլայ երբ ընկերութիւնները պատշաճ կարգադրութիւն ընեն իրենց արձակուած պաշտօնեաներուն համար, կառավարութիւնն ըսելու բան մը չունենար: Առ այժմ ինք չտեսներ թէ երկաթուղիի ընկերութիւնները Խորհրդարանի որոշմամբ ինչպէս պիտի բռնադատուին վերստին գործ տալ այդ մարդոց: Սակայն եթէ հարկ ըլլայ բռնադատական այդպիսի միջոցներու դիմել, ինք չհասկնար թէ հանրային անձկութիւնը ինչպէս կրնայ փարատիլ առանց նախ մասնաւոր օրէնքներ հաստատելու պարտադանցութեան, ըմբոստութեան և քանդիչ արարքներու դէմ:

## ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԻՆՉ ԿԸ ԿՈՐՍՆՅՆԷ ԱԶԳ ՄԸ

ԿՐՕՆՔ ԿՈՐՍՆՅՆԵԼՈՎ

4.

Հ. Ս. Պ.

**ՄԻՆՉԵՒ** ցարդ աշխատեցանք ցոյց տալ թէ ազդ մը կրօնական հաւատը կորսնցնելով կը կը կորսնցնէ (1) զինք անցեալին կողող կապ մը, (2) իր անդամներուն միջեւ բարեկամութեան զօրաւորազոյն կապը, (3) Աստուածային պաշտպանութեան զգացում մը և (4) բարոյականութեան ամէնէն զօրաւոր գրգիռը:

5. Արդ կ'աւելցնենք թէ առանց կրօնի ազդ մը կը կորսնցնէ բարեսիրութեան և ուրիշներու օգտին համար զոհողութեան ամէնէն զօրաւոր շար-

Ժառիթը՝ Մարդիկ կարոտութիւններ ունին Ամէն ոք կ'զգայ մարմնական պէտքեր, թէեւ շատ բաներ զորոնք քաղաքակիրթ մարդը անհրաժեշտ կը համարի՝ վայրենին կամ չզգիտեր բնաւ, կամ կը համարի իրեն համար անստանալի պերճանք և կամ անբաղձալի բաներ։ Մտաւոր և բարոյական պէտքերու նկատմամբ ա'լ աւելի ուշագրաւ տարբերութիւն կայ մարդոց միջեւ։

Սակայն երկու դասակարգերուն միջեւ տարբերութիւնը սա չէ թէ մէկ դասակարգը մտաւոր և բարոյական պէտքեր ունի և միւսը չունի, այլ սա է թէ մինչ երկուքն ալ նոյն պէտքերն ունին, մին կ'զգայ իր պէտքերը և միւսը չզգար։ Ամենախոր հանքի մէջ թաղուած ոսկին մեր քսակներուն մէջ գտնուածին հետ նոյն արժէքն ունի, եթէ միայն երեւան հանուի և դրամի վերածուի։ Նմանապէս մտաւոր ու բարոյական կարելիութիւններ կան ինկած վայրի մարդոց մէջ։ Միայն պէտք է որ անոնք զգան իրենց պէտքերը և ապա ջանան հոգալ զանոնք։

Ինչպէս կը հոգացուին մարդոց պէտքերը, նախ Արարչին, կամ, ինչպէս պիտի ըսէր անաստուածը, Բնութեան կողմէ։ Կրնանք ըսել թէ մեր մարմնաւոր պէտքերուն ինը տասներորդը և թերեւս իննսունընը հարիւրորդը Բնութիւնը կը հայթայթէ։ Իսկ մնացեալը մենք կը հոգանք մեր անձնական աշխատութեամբ, կամ իբրեւ նոյն ընտանիքի անդամներ և կամ իբրեւ գործատէրեր մեզի հետ կապ ունեցող ուրիշներու աշխատութեամբ։ Բարոյական պայմաններու մէջ այս մնացորդին քանակը ճիշտ այն է որ լաւագոյն է մեզի համար։ Մեր Արարիչը (հոս մեր անաստուած բարեկամը կրնայ դարձեալ Բնութիւն բառը դնել) կրնար մեր մարմնական պէտքերուն հայթայթման համար մեզմէ այնպիսի աշխատութիւն մը պահանջել որ մեր կարողութենէն վեր ըլլար։ Կամ կրնար ամէն բան հոգալ առանց մեր կողմէ ոեւէ աշխատութեան։ Երբ պէտքերը բազմանան, ինչպէս անխուսափելի կերպով կը բազմանան քաղաքակիրթութեան զարգացման հետ, գտնել կու տայ նոր ոյժեր Բնութեան մէջ կամ հնարել՝ աշխատութիւն խնայող նոր մեքենաներ, որով չափազանց չծանրաբեռնիր մարդկային գործունէութիւնը։

Այս է ուրեմն մեր կեանքերուն վիճակը։ Ֆիզիքական պէտքեր ունինք, և ասոնք զխաւորապէս կը հոգացուին Բնութեան պարգեւներով։ Սակայն պարտիմք զանոնք լրացնել աշխատութեան այն չափով որ ամենալաւ է մեզի համար։ Ահաւասիկ ընդհանուր և ընականոն վիճակը։ Բայց

ոմանք կան որ անզօրութեան, հիւանդութեան կամ դժբախտութեան պատճառով անկարող են իրենց ինկած դերը խաղալ իրենց պէտքերը հոգալու համար։ Օգնութեան կը կարօտին, ապա թէ ոչ՝ տառապանքով պիտի լեցուի կամ չքաւորութեամբ ու տանջանքով պիտի վերջանայ իրենց կեանքը։ Այս վիճակն ալ իր օգուտներն ունի։ Եթէ միտք բերենք նկարագրի վրայ գործուած ազդեցութիւնը և ինչ որ կը զօրացնէ և կը զարգացնէ մեր էութեան լաւագոյն մասը, դիւրաւ կը համոզուինք Յիսուսի խօսքին. «Աւելի երանելի է տալը քան թէ առնելը» և հետեւապէս մեզի հետ ունենալ այն պիսիներ՝ որոնց պէտքերը մենք կրնանք հոգալ մեր տուրքերով։ Վայրի երկիրներու մէջ այս անկարող ու կարօտ անձերը յաճախ կ'անտեսուին ցաւալի կերպով։ Որչափ բարձր ըլլայ քաղաքակրթութեան աստիճանը, այնչափ կատարեալ ու իմաստուն կ'ըլլան իրենց պէտքերը հոգալ չկրցողներու համար հոգ տանելու կարգադրութիւնները։

Եւ ահա կրօնը ամէնէն զօրաւոր շարժառիթները կ'ընծայէ այդ ընթացքին համար։ Կ'ընծայէ, մասամբ, աւելի յարգ տալով կարօտեալին։ Ամէն մարդիկ ընական սէր ունին հանդէպ անոնց որ իրենց ընտանիքներուն կը պատկանին։ Կրնայ մէկը անտարբերութեամբ կամ մինչեւ իսկ անգթութեամբ վարուիլ ուրիշներու հետ և սակայն գորովալից ըլլալ հանդէպ իր զաւկին։ Կը տեսնենք խստութիւնը որով կը վարուի իր գործաւորներուն հետ, անկարեկիր ոճը որով կը մերժէ օգնութեան ու նպաստի համար բոլոր իրեն զիմոյները, և յետոյ կը տեսնենք թէ իր տան մէջ մեծագոյն համբերութեամբ ու համակրութեամբ կը վարուի իր զաւկին հետ և ինչ որ կրնայ՝ կ'ընէ զայն երջանիկ ընելու համար, և նոյն մարդը չթուի։ Արդ կրօնը կը սորվեցնէ մեզի թէ բոլոր մարդիկ մեր եղբայրներն են։ Առասպել չէ, այլ կրօնի հիմնական ճշմարտութիւն է, թէ բոլոր մարդիկ հասարակաց Հայր մը ունին, զԱստուած, որու հետ մեր յարաբերութիւնը շատ աւելի սերտ ու մնայուն է քան ինչ որ ունինք մեր երկրաւոր ծնողներուն հետ։ Եւ եթէ կը հաւատամ թէ ինծի զիմոյ կարօտեալը, ազդէ՛ս ըլլայ թէ ուրիշ ազդէ՛ մը, սպիտակամորթ թէ սևամորթ, եղբայրս է, Երկնաւոր Հօրս զաւակը, աւելի տրամադիր կ'ըլլամ օգնել անոր։

Ուրիշ կերպով մը եւս կրօնը աւելի յարգ կու տայ կարօտեալներուն։ Այս օրերս շատ բան կը սորվեցուի կենդանիներու հանդէպ քաղցրութեան նկատմամբ, և շատ տեղեր ընկերութիւններ կազ-

մուկեցան կենդանիներու հանդէպ անգթութիւններ արգելելու համար: Եւ լաւ է այս Բայց մարդս բարձր կարգի կենդանի մը չէ լուր: Կենդանիներու մասին յուզուած խնդիրը սա է. Փրկել զանոնք անտեղի չարչարանքէ և թող տալ որ հանգիստ ապրին: Սակայն կրօնը կը սորվեցնէ թէ բարձրագոյն կենդանիին ու ամէնէն տգէտ ու ստորին մարդուն միջեւ անչափելի տարբերութիւն մը կայ: Կրնանք կենդանին մեռնել առանց ցաւ տալու անոր և լինցնել: Բայց երբ ցնցոտազգեստ ու սկարմուրացիկ մը մեր առջեւ կը կայնի, կրօնը մեզի կը սորվեցնէ թէ աշխարհի բոլոր կենդանիներէն աւելի արժէք ունի ան, վասն զի յաւիտեան պիտի ապրի: Շատ տարիներ առաջ մուրացիկի յուզարկաւորութեան երգ մը լսեցինք, որու մէջ սա տողերը կային. «Քարին զարկէք ոսկորները Մուրացիկին. չունի ան աէր»: Բայց երգին վերջը կ'ըսուէր թէ «Աստուած անոր պիտ'ըլլայ Տէր»: Մեծատունը արհամարհելի առարկայ մը համարեցաւ խոցելով ծածկուած խեղճ մուրացիկանը, որ իր դրան առջեւ կը նստէր: Եթէ կարենար գուշակել թէ դրախտին մէջ Աբրահամու զօգը պիտի հանգչէր ան, տարբեր զգացում պիտի կրէր անոր հանդէպ:

Բարեսիրութեան մղող ուրիշ շարժառիթ մը կը գտնուի այն փոփոխութեան մէջ զոր կրօնն յառաջ կը բերէ մեր մէջ: Մեղքի արմատն է անչափ անձնասիրութիւն: Ամէն անիրաւութիւն զոր գիտնալով կ'ընենք մեր ընկերներուն, և ամէն մեղապարտ պարտադանցութիւն անոնց հանդէպ, սա իրողութենէն կը ծագին որ մենք մեր անձը չափէն աւելի կը սիրենք, իսկ ուրիշներ՝ չափէն պակաս: Կրօնի բուն նպատակն է այս իրողութիւնը փոխել: Ամէն ճշմարիտ կրօնի հիմնաքարն է, «Քու Տէր Աստուածդ սիրես քու բոլոր սրտովդ, և քու ընկերդ քու անձիդ պէս»: Հոգ չէ թէ կրօնական ինչ պաշտամունքի կ'երթայ, կամ ինչ արարողութիւն կը կատարէ ան. եթէ առ մարդիկ այս սէրը չաճիր անոր սրտին մէջ, կրօնի արտաքին կեղեւը միայն ունի և ոչ բուն բանը: Նմանապէս ճշմարտապէս բարեպաշտը, երբ կարօտեալները իրեն դիմեն, կը յօժարի անոնց օգնել վասն զի կը սիրէ զանոնք և Յիսուսի խանդավառութեամբ համակրալից բնութեան հաղորդ կ'ըլլա:

Ուրիշ շարժառիթ մը եւս կը մղէ զայն: Կը հաւատայ թէ ինչ որ կ'ընէ անօթիներուն, մերկերուն, հիւանդներուն, բանտարկեալներուն և բոլոր իր օգնութեան կարօտեալներուն՝ իր Աստուածային Տէրոջ կ'ընէ: Եւ ուստի իր Տէրոջ սէրը և

առաքեալներու սէրը միանալով բարութեան և զօհողութեան գործերու կը մզեն զինք: Եւ այս շարժառիթները իմաստուն ու առատաձեռն կ'ընեն զինք իր տուրքերուն բաշխման միջոցին: Եթէ մէկը խորհի թէ ողորմութիւն տալը մին է բարի գործերէն որոնցմով երկնից պիտի արժանանայ, և ուստի իր ողորմութիւնը սոյն աւելի իր օգտին համար քան անոր՝ որու կ'օգնէ, իր շարժառիթը այն չէ զոր Տէրը պիտի վարձատրէ: Շատեր կան որ կու տան, բայց անփութօրէն կու տան: Անգղիոյ մէջ այս խնդիրը խնամով ուսումնասիրողներ համոզուած են թէ յախուռն բարեսիրութիւնը, ամէն ուղղութեամբ տալը առանց պարտադանքի քննելու, աւելի վեհաս կ'ընէ անոնց քան օգուտ: Ծայլերու և անարժաններու յաճախ օգնութիւն կը տրուի և ճշմարտապէս արժանաւոր աղքատները, որոնք աւելի համեստ և աւելի զմեզմակ են ուրիշներէ օգնութիւն խնդրելու, կ'անտեսուին:

Ահաւասիկ ուրեմն մեր ըսածներուն ամփոփումը: Որովհետեւ կրօնը կը սորվեցնէ մեզի թէ բոլոր մարդիկ մեր եղբայրներն են և թէ ամէնէն ստորին մարդն իսկ անչափելի արժէք ունի, քանի որ յաւիտեան պիտի ապրի, և որովհետեւ կրօնը մեր ընկերներուն հանդէպ մեր մէջ յառաջ կը բերէ սէր մը որ մեզի հաճոյք կը դարձնէ ուրիշներու օգնութեան փութալ, և միեւնոյն ժամանակ մեզ կը վստահացնէ թէ ինչ որ կարօտեալներուն ընենք ճշմարիտ սիրով ու համակրանքով՝ մեր փառաբանութեամբ Տէրը իրեն ըրուած կը համարի, ուստի և ամէնէն զօրաւոր շարժառիթը կ'ընծայէ առատ ու խոհալիս նպաստի:

Աղքատներու ողորմիլը բարեսիրութեան բաղմամբիւ ձեւերէն մին է միայն: Մարդասիրական ոգին զոր կրօնը կը պատուիրէ՝ մեզի հոգ տանիլ կու տայ կոյրերուն, խուլներուն, անմիտներուն և զժախտներու ուրիշ դասակարգերու: Այսպիսիներու յատուկ անկեղանոցներու հիմնարկութիւնը թելադրողը նախ կրօնական շարժառիթ էր: Այս կը ջանայ աղատել անժուժկալները և ինկամները այն գուբէն ուր ինկած են, և միմիայն կրօնը յաջողած է այս գործն ի գլուխ հանել: Այս կը շաղապատէ զգաւատացած մարդը համակրանքով ու օգնութեամբ և կարելին կ'ընէ պատասպարելու համար զայն փորձութենէ և քաջալերելու համար որ նորէն փորձէ, եթէ իյնայ:

Ապա կան ուրիշ ձեռնարկներ որոնք կը միտին նպաստել բնականօրէն բարօրութեան, ինչպէս զբարոյներու և գոյճներու հաստատումը, հիւանդանոցներու շինութիւն, ծանր հիւանդութիւններու

դարձանը դռնելու նպատակով կատարելի փոր ձարկութիւններու յատուկ հաստատութիւններու դրամօժտում և միջազգային վէճերու յարգարման համար պատերազմի տեղ իրաւարարութիւն հաստատելու ձեռնարկներ։ Անոնք որ այսպիսի գործերու համար ամէնէն աւելի հոգ տարածու յաջողած են կրօնական հաւատքի տէր մարդիկ եղած են առ հասարակ Գալով անոնց դրամական պէտքերուն, դրամը, եթէ յօժարակամ տրուեցաւ և ոչ հաստատել տուրքի դրութեամբ, եկած է ընդհանրապէս այնպիսիներէ որոնք իրենք զիրենք կը համարին Աստուծոյ տնտեսներ, որոց պարտքն է իրենց դրամը գործածել այնպիսի կերպերով որոնք կը հաւատան թէ ընդունելի են անոր։ Չենք ըսեր թէ անկրօն մարդիկ բաժին չեն ունեցած այս բարեփրական գործերուն մէջ։ Բայց ընդհանուր իրողութիւնը սա է, ինչպէս ըսինք, թէ այսպիսի շարժումներու ետին գտնուողները Աստուծոյ և հանդերձեալ կեանքի հաւատացող մարդիկ եղած են։ Եւ կը կարծենք թէ ըստ արժանւոյն պարզեցինք թէ կրօնական հաւատքի կորուստը կը ջնջէ ամէնէն զօրաւոր շարժառիթները որոնք զմարդ բարեփրութեան ու զոհողութեան կ'առաջնորդեն ուրիշներու բարւոյն համար։

## ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՄԱՐԴՍ ԵՐԲԵՔ ԶԼՔԵՐ

Քեզ ինչպէս տամ, ով եփրեմ, քեզ ջնջ  
 «Ե» յանձնեմ, ով Իսրայէլ» (Ովա. ԺԱ. 8) :

ԻՍՐԱԵԼ Աստուծոյ բաժնուած էր. զԱստուծոյ և ինքզինքը լքած դէպի կործանում կ'երթար։ Աստուծոյ, որ Իսրայէլը կը գնահատէր ու կը սիրէր, գութի եկած սիրտին խորերէն կը դռէր, «Քեզ ինչպէս տամ, ով եփրեմ, քեզ ջնջ «Ե» յանձնեմ, ով Իսրայէլ, քեզ ինչպէս Աղմայի պէս ընեմ, քեզ ջնջ «Ե» Սեբոյիմի պէս դնեմ. իմ սիրտս ներսիդիս կը խռովի, կարեկցութիւններս ալ միանգամայն կը բռնկին»։ Այս խօսքերը հետեւեալ մտածումները կ'արթնցնեն մեր մէջ։

Ա. Աստուծոյ յարաբերութիւնը մարդուն հետ։ Աստուծոյ համար մարդուն կորստիլը մեծ զանձերու և հարստութեան կորուստէն շատ աւելի է։ Այն կորուստն է մանուկի մը, որուն սիրտը անոր կապուած է։ Աստուծոյ համար անկարելի է մարդս թողուլ, առանց զայն փրկելու համար կարելին ի գործ դնելու։ Ան մարդը չթողուր մինչեւ որ փրկուութեան բոլոր միջոցները չսպառին։ ԶԱստուծոյ մարդուն կապող օղակը Բնութեան օղակն է. մոլորեալը Աստուծոյ շառաւիղն է։ Պողոս Արիս-

պագոսի մէջ խօսած իր քարոզով Աստուծոյ տիեզերական հայրութեան վարդապետութիւնը պարզաբանեց։ Ահա այս վսեմ ճշմարտութիւնը յայտնելու համար էր որ Գրիստոս աշխարհ եկաւ։ Ան սորվեցուց թէ չնչաւոր ամէն մարդ իրաւունք ունի Աստուծոյ նայելու, և ըսելու «Իմ Հայրս»։ Մարդուն Հայրը «Արդար Հայր» է, և կողմնակցութիւն չընէր։ Անոր սէրը արեւուն պէս ամէնուն վրայ կը փայլի։

Բ. Աստուծոյ «Երբ և Գործը մարդուն հանդէպ։ Աստուծոյ իր զաւակները սիրելը այնչափ բնական է, որչափ մօր մը իր մանուկը սիրելը։ Եւ որովհետեւ Աստուծոյ կը սիրէ՝ հետեւաբար համբերատար է։ «Սէրը բնաւ չի յնար»։ Մարդկային անտարբերութիւնը Աստուծոյն գութին աղբիւրը չկրնար ցամքեցնել։ Երբ եփրեմ զԱստուծոյ լքեց, Անոր հայրական սէրը բարկութեան որոտումները լռեցուց և ըսաւ, «Միթէ եփրեմ իմ պատուական որդիս է, կամ սիրական զաւակ մըն է. վասն զի քանի որ ես անոր վրայով կը խօսիմ, շարունակ զանիկա կը յիշեմ»։ «Սէրը երկայնամիտ է, քաղցր է»։ Սէրը բնաւ չլքեր, և մինչեւ վերջը կը բռնէ։ Կրնայ մէկը հարցնել թէ հոս յայտնուած տրամադրութիւնը ինչպէս կրնայ յարմարիլ սա համարին, «Եփրեմ կուռքերուն յարեր է, Զանիկա թող տուր»։ Կը պատասխանենք. Այդ համարը Յուդայի ուղղուած խրատի մը շարունակութիւնն է։ Յուդա այն ատեն դեռ կուսպաշտութեան մոլորած չէր, բայց եփրեմի կանգնած կուսպաշտական սեղաններուն յաճախել սկսած էր։ Աստուծոյ Յուդայի կ'ըսէ, «Եփրեմ կուռքերուն յարեր է, զանիկա թող տուր»։ Այսինքն անոր հետ մի յարաբերիր, եթէ ոչ՝ դուն ալ անոր հետ նոյն մակարդակին պիտի իջնաս։ Հոս մարդուս Աստուծոյ լքուած ըլլալուն մասին ոչ մէկ խօսք կայ։

Գ. Աստուծոյ փափաքը մարդուն հանդէպ։ Ամենասէր Հայրը պէտք է իր բոլոր զաւակներն ալ փրկելու ուզէ։ Անոնցմէ ոչ մէկուն դէմ կրնայ անտարբեր ըլլալ։ Իւրաքանչիւր մոլորեալի խեղճութեան վրայ պէտք է զթայ ու զայն փրկելու ուզէ։ Եթէ բռնկած տունի մը մէջ հայր մը երկու զաւակներ ունենար՝ կրնա՞ք երեւակայել որ զաւակներէն մէկը փրկել աշխատէր ու միւսը թողուր որ բոցերու ճարակ ըլլար։ Նմանապէս կրնա՞ք երեւակայել որ երկնաւոր Հայրը իր զաւակներէն մէկուն ճակատագրին մասին անտարբեր գտնուի։ Ան իր բնութիւնով իսկ պէտք է կամի որ բոլորն ալ փրկուին։ Իր այդ բնութիւնով պէտք է ամէնէն յանցապարտին իսկ փրկութեան փափաքի. որով-

հետև մարդկային հոգին որչափ ընկղմի մեղքին մէջ, նոյնչափ ալ անոր այդ վիճակը Աստուածային գութը կը շարժէ. և որչափ մեծ ըլլայ պէտքը Աստուածային օգնութեան, նոյնչափ ալ Աստուած աւելի փափաքող կ'ըլլայ անոր օգնելու:

Դ. Աստուծոյ նպատակը մարդոս մասին: Ան ոչ թէ միայն կը փափաքի մարդուն փրկութիւնը, այլ զայն կը ծրագրէ ալ: Փրկագործութեան յաւիտեանական նպատակին մէջ ամէն մէկ կեանք կը պարփակուի: Աստուած մարդուն հանդէպ այնպէս չվարուիր, իբր թէ զայն լքած ըլլար, այլ անոր բաժակը կը քաղցրացնէ, գութով կը վարուի անոր հանդէպ, և անոր սիրտին բաղձանքները զէպի լաւագոյն բաներ կ'արծարծէ: Աստուած յոյս ունի մարդուն մասին, և անոր ամէնէն գէշ վիճակին մէջ իսկ բարեկարգումի կարելիութիւններ կը տեսնէ: Բժիշկ մը երբ կը ստիպուի լքել հիւանդը. երբ իր բոլոր յոյսերը վերջանան, Սա իրողութիւնը թէ Աստուած մարդս օգնող, փրկող ազդեցութիւններու մէջ կը պահէ՝ արդէն ինքնին ապացոյց մըն է Աստուծոյ մարդուն մասին ունեցած յոյսին: «Մէրը ամէն բանի կը յուսայ»: Մօր մը իր յամառ գաւկին մասին տածած յոյսէն կը զգածուինք: Ուրեմն ո՞րչափ աւելի ազդելու է մեզի Աստուծոյ սէրը, զոր ունի ամէնէն մոլորեալ հոգիին համար իսկ:

Ե. Աստուծոյ նպատակը մարդոս ըրած քրքրերը: Անոր սէրը պարզ զգացում մը չէ, այլ հոգեւոր ոյժ մը, որ միշտ գործի կը փոխուի: (ա) Ան էր քաջ իշխան ըրած է: Ան կը հարցնէ, «Ի՞մ այգիիս» ալ ի՞նչ պէտք էր ընել, զոր ես անոր չըրի. ինչո՞ւ համար, երբ ես խաղող տալուն կը սպասէի, անիկա ազոխ տուաւ: Ո՞րչափ յաճախ ծնողք կը ստիպուին ըսել զեզ զաւակի մը համար, «Ամէն բան փորձեցինք, քաղցրութիւնով վարուինք ալ, պատժելն ալ փորձեցինք ու հիմա ճարերնիս հատած է, չենք զիտեր ի՞նչ ընենք»: Ահա հոս է երկրաւոր ծնողքներու և երկնաւոր Հօր միջեւ գոնուող տարբերութիւնը: Անտէր լաւագոյնը ընել փորձած են, իսկ Ան լաւագոյնը ըրած է: (բ) Ան քաջ իշխան ըրած է: Փրկագործութեան նպատակը մարդկային կեանքին մէջ ազդեցիկ ընելու համար բան մը չէ զլացուած: Մարդերը փրկութեան բերելու համար Աստուած ձիւր Որդւոյն չխնայեց, հապամեր ամէնուն համար մատնեց զանիկա, ալ ի՞նչպէս անոր հետ ամէն բաները մեզի չպարգեւեր: Ի՞նչ անսահման զինով էր որ փրկութիւնը հայթայթուեցաւ: Մարդիկը Քրիստոսի բերելու համար Սր. Հոգին տեսականապէս կը գործէ մարդ-

կային հոգիներու մէջ: Կը գործէ կենաց Խօսքին քարոզութիւնով, նախախնամական զէպքերով, Քրիստոսեայ բարեկամներու աղօթքով ու ազդեցութիւնով: Մարդկային հոգին վերջնական կործանումէ փրկելու համար Աստուած կարելի ամէն միջոց ի գործ կը դնէ:

Բաց մարդիկ հակառակ Աստուծոյ զանոնք փրկելու համար այս բոլոր ըրածներուն՝ կրնան կորսուիլ, կրնան Անոր շնորհքի նպատակին ընդդիմանալ իրենց կեանքին մէջ, կրնան ամէն արգելք ոսնակով ընել, կրնան փրկող ազդեցութիւններուն դիմադրել և զէպի կործանում փութալ: Այն Աստուածը, որ մարդկային աչքերով լացաւ կորուստի դատապարտուած երուսաղէմի վրայ, միշտ կուլայ ինքնակործան հոգիներու վրայ: Անոնք, որ վերջնապէս կը կորսուին, կը կորսուին անոր համար որ իրենք զԱստուած կը լքեն, ոչ թէ անոր համար որ Աստուած զիրենք կը լքէ:

## ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՃՈՆ Պ. ԿՈՖԻ(\*) ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՐԵՍԻՒՄՏ ԾԵՐ ՏԵՄԱՐԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

ՊԱՏ տարիներ առաջ Բաքույրի (Մասաչուսէթս) մէջ կը բնակէի և շաբաթ իրիկուն մը Պոսթըն երթալու համար մեկնեցայ: Երբ եկայ այն վայրը ուր հանրակառքերը կը կենան, ծիծաղներու և զուարճութեան ձայներ լսեցի, և որովհետեւ ես ալ զուարճութիւններէ հաճոյք կը զգամ, խորհեցայ պահ մը կենալ ու նայիլ թէ ի՞նչ կար: Տեսայ որ խուճ մը երիտասարդներ կայնած էին ու անոնց մէջտեղը կը կենար զեռաթի աղջիկ մը, ինչպէս վերջը իմացայ, տասնըոթ տարեկան: Ան շատ արեւմ էր: Երիտասարդները զայն շատ կոշտ կերպով կը հրէին ու կը հրմշտկէին: Մէկը մէկ կողմ, միւսը ուրիշ կողմ կը հրէր զայն: Անոնց ըսի, «Այդ խեղճ, անօգնական աղջիկը այդպէս հրմշտկելը հաճոյք կը կոչէ՞ք»: Ներկաներէն մէկը ըսաւ, «Այդ Կոֆն է»: Ես ալ պատասխանեցի, «Այո, այդ է իմ անունս»: Անոնք թոյլատրեցին որ աղջկան մօտենամ. ան ասդին անդին կը տատանէր, ոտքի վրայ չէր կրնար կենալ գրեթէ, և դառնօրէն կուլար ու այնպէս կը ճչէր որ այդ ձայնը

(\*) Ճոն Պ. Կոֆ Անգղիացի մըն էր, որ Ամերիկա գաղթեց: Անկէ ետքը արեւելեան մոլութեան մէջ ինկաւ, բայց յետոյ գաղտնացաւ և երկրին ամէնէն պերճախօս մարդերէն մէկը եղաւ: Ան իր բոլոր պերճախօսութիւնը գործածեց անժուժկաւ լութեան դէմ մաքառելու համար: Ծ. Խ.

կենդանի է մը իսկ լսել սրտառու է, ո՛ւր մնաց կրնէ մը Ըօր անոր. «Ո՛ւր կը բնակիր» Բաւական ատեն անցաւ մինչեւ որ ան կրցաւ ինծի պատասխանել. այնչափ գէշ կերպով արքած էր որ պարզապէս կը կակաղէր: Վերջապէս դժուարութիւնով կրցայ անոր բնակած փողոցին անունը և տունին թիւը հասկնալ. Յետոյ ըսի անոր, «Եթէ ինծի կը վստահիք, եթէ կ'ուզէք թեւս մտնել ձեզ ապահովապէս ձեր տունը պիտի առաջնորդեմ»: Ան իր ձեռքերը սպիտակ երեսը տարաւ և ինծի նայեցաւ, և յետոյ, ինչպէս խեղդուելու վրայ եղող մը պիտի բռնէր փայտի կտոր մը, այնպէս ուժով մը բռնեց թեւէս: Անոր հետ մէկուկէս մզոն քաշեցի. Բաւական դժուար գործ մըն էր այս, բայց վերջապէս տուն հասանք ու դրան զանգակը զարկի. սպասաւորը դուռը եկաւ. ես յայտնեցի անոր իմ ո՛վ ըլլաւ և ըսի, «Այս դեռաւոր օրիորդը փողոցին մէջ գտայ ու ինք կ'ըսէ թէ հոս կը բնակի»: «Հազար շնորհակալութիւն, բարի պարոն», ըսաւ սպասաւորը և աղջիկը ներս քաշելով դուռը գոցեց:

Երբ նաւահանգիստը գացի, ըսի ինքնիկեմ, Մարդիկ մասնաւոր հաճոյք մը կը զգան կարծես գինեհատից ընկերութեան անդամներու մասին խօսելով. տարակոյս չկայ թէ այս իրիկուն զիս արքած կ'ըսէ մը հետ թեւ թեւի տեսան ու այս մասին ալ պիտի խօսին: Շատ աղէկ, թող խօսին. ես ալ պիտի խօսիմ անոնց հետ: Վաղը գիշեր ժողով մը պիտի ունենամ, բանախօսութիւնս աւարտելէ ետքը բոլոր խնդիրը ունկնդիրներուն պիտի պատմեմ մանրամասնաբար:» Եւ այսպէս ալ ըրի. ժողովին վերջանալուն տիկին մը և պարոն մը ձեռքերին վերցուցած դէպի գտնուած տեղս եկան: «Առտուած օրհնէ ձեզ» — «Ի՞նչ է, ի՞նչ կայ» — «Որովհետեւ երէկ գիշեր մեր աղջիկը մեր տունը բերեց» — «Ի՞նչ, ձեր աղջիկը» — «Այո, խեղճ զաւակ», ըսաւ մայրը, «հիմա հիւանդ կը պառկի անկողինի մէջ և մենք զայն թողուցինք ու յստկապէս ձեզի եկանք մեր շնորհակալութիւնը յայտնելու համար. ա՛հ, եթէ դուք մեր աղջիկը այդ երիտասարդներուն ձեռքը թողէիք, արդեօք ի՞նչ պիտի ըլլար մեր զաւակին վիճակը: Կամ եթէ ոտականները պահականոց տանէին զայն, Առտուած իմ, ան ալ գլուխը վերցնելով մարդու երես չպիտի կրնար նայիլ: Խեղճ աղջիկը պախարակելի ալ չէ. մօրաքրոջ տունը անցեալ չարթու հարսնիք կ'որ. ես չուզեցի որ հարսնիք երթայ՝ որովհետեւ շատ հանգիստ չէր: Բայց երէկ բայց ու պայծառ օդ մը կար, ես ալ զայն զրկեցի և պատուիրեցի որ գիշերը հանրա-

կառքով ետ դառնայ: Ան գնաց, և երբ մօրաքրոջ տունն էր, անոր ըսած էր թէ շատ կը մտի: Մօրաքրոր, մէկը այն հիւրասէր, բարեմիտ ծեր տիմարներէն որոնց կը հանդիպինք երբեմն, ըսած էր թէ գինքը տաքցնելու համար բան մը պիտի տար իրեն: Եւ այդ առիթով զաւակ մը ընդօղի տուած էր աղջկանս: Խեղճ աղջիկս նախապէս ոգեւորեց ըմպելի չէր ճաշակած երբեք: Մենք գինեհատից ընկերութեան անդամ ենք և այդ անիծեալ հեղուկէն կաթիլ մը իսկ չենք ունենար մեր տունին մէջ, և աղջիկս չէր գիտեր թէ ի՞նչ էր իր խմածը: Խմելէն ետեւ գէշութիւն մը զգացած էր ու մօրաքրոջ ըսած էր թէ տուն երթալ կ'ուզէ: Մօրաքրորը թողուցած էր որ տուն մեկնի ու անոր հարսնիքի քեյքէն մաս մը տուած էր ինծի բերելու համար. միեւնոյն ատեն ստիպած էր հարսնիքի գինիէն ալ զաւակ մը խմել: Ըսածին պէս զաւակը լեցուցած և խ'ցուցած ալ էր խեղճ աղջիկանս: Ան երբ դուրս ելած և փողոցին անկիւնը հասած էր, սկսած էր ինքզինքը կորսնցնել, առանց գիտնալու թէ ի՞նչ կ'ըլլար: Զաւակս ասկէ ետքը բան մը չյիշեր, միայն ազօտ բաներ մը կը մտաբերէր երբ քիչ մը առաջ ես անոր անկողինին քով էի:»

Այս դէպքէն քսան տարի ետքը Պոսթընի Երաժշտական Սրահին մէջ տիկին մը քովս եկաւ ու ըսաւ, «Հիմա ամուսին մը, մայր մը և Գրիտոնեայ եկեղեցիի մը մէկ անդամն եմ. ես այն աղջիկն եմ, որուն խման եղած մէկ ժամանակը դուք օգնեցիք ու զայն իր տունը տարիք»: Եւ երբ այդ աղջիկը, կամ աւելի շիտակ պիտի ըլլար ըսել, այդ Գրիտոնեայ ամուսինը և մայրը ձեռքս իրենին մէջ կը բռնէր, շնորհակալ եղայ Առտուածն որ պառակութիւն մը տուած էր ինծի արքած աղջկան մը օգնելու՝ զայն իր տունը առաջնորդելով:

## ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԱՐՏԵՐԸ ՀԱՆԳՁԵՑՆԵԼ ՊԵՏՔ Ե ԹԷ ՈՉ

Մ. ՄԻՆԱՆԵԱՆ

(Ընդհ. ՏեսաւՄիաց. Ընդ. Կարոյ Շրջանային Վարժարանաց)

Մեր երկրի հողամշակութեան մէջ ընդհանուր սովորութիւն է փոխադարձաբար տարի մը արմաւեաց մշակութեան յատկացնել արտերն ու տարի մըն ալ հերկ հանելով հանգնեցնել: Անյիշատակ դարերէ ի վեր երկրագործական արհեստին մէջ տիրող այս մեթօտը գիտական և փորձառական ինչ հիմքերու վրայ է հաստատուած, և կ'արժէ ամբողջ երկրի մը մշակելի դաշտերուն գրեթէ կէսը պարտո պահել ամէն տարի: Տնտեսական ահազին

կարեւորութիւնն ունեցող հարց մըն է այս, որուն զիտութեան տուած լուծումը կը ներկայացնեմ մեր ընթերցողաց, այն վստահութեամբ թէ ներկայ գրութեամբ յայտնուած ճշմարտութեանց կիրարկումը երկրագործութեան մէջ՝ պիտի կրնայ հողի պահպութենէ տառապող հասարակութեանց պահանջներուն զոհացում տալ և մեծապէս աճեցնել ընդհանուր երկրի հողային արտադրութեանց քանակը:

Արտերը հերկելով տարի մը հանգչեցնելու սովորութիւնը շատ ընդհանրացած էր ժամանակաւ ամբողջ աշխարհի մէջ: Երկրագործներ կը հաւատային թէ արտերը առնել մը հանգչելու պէտք ունին՝ յաջորդ տարուան մշակութեան պատրաստուելու համար: Դաւերու փորձառութիւնը հաստատած ըլլալ կը թուէր այս հաւատքը: Երբեք տեսնել հանուած բայց տունկի մշակութեան չյառկայում արտերն յայտնապէս կը վերստանան նախընթաց տարիներու արմատաց սպառած արգասաբերութիւնը:

Հոգովէական կայսրութեան կործանումը կասեցուց երկրագործութեան զարգացումն ալ ինչպէս ընդհանուր քաղաքակրթութեան: Միջին Դարերու ազնուականաց ու ազատ ժողովուրդներուն ամբողջ ուշադրութիւնը դարձաւ երկրագործութենէ շատ տարբեր ուղղութեանց: Գերիներու և ստորնագոյն տգէտ դասակարգին վրայ մնաց հողագործութիւնը, որոնք սեփական հողեր չունենալով՝ հողածու չէին կրնար ըլլալ իրենց արհամարհուած արհեստին զարգացմանը և հողերու բարելաւ փնտրելին: Զարմանալի չէ, որ երբեք հողագործութիւնը Միջին Դարուց մէջ մնաց իր նախնական փնտրելին մէջ ու հերկ հանելով արտերը հանգչեցնելու սովորութիւնը անփոփոխ շարունակեց մինչեւ Եւրոպական քաղաքակրթութեան ծաղկումը, և մեր մէջ կը շարունակէ մինչեւ այսօր:

Տասնեութերորդ դարու մէջ տեղերն այս հարցին չուրջ բռնուն փնտրանքութիւններ տեղի ունեցան: Հերկ հանելով արտերը հանգչեցնելու կողմնակիցներն առկա կորուստին իրենց պաշտպանած դատը ու երթալով նուազեցաւ այս սովորութեան յարող երկրագործներու թիւը: Անոնք իսկ որ բոլորովին չհրաժարեցան այս հնամի սովորութեանէն, փոխանակ երկու կամ երեք տարին անդամ մը հերկ հանելու իրենց արտերն՝ սկսան հինգ վեց կամ եօթը տարին անդամ մը հերկ հանել և պարապ պոռկեցնել զանոնք: Հերկ հանելու տեղ հոլովումի կամ յաջորդութեան (rotation) գրութիւններ առկա ընդհանրացան և արմատաց յատկաց-

ուած արտի մը մէջ մարդիկ սկսան փաթաթէօի, ճակնդեղի կամ չոգզամի նման քախնուող և կամ առուոյտի, ուռնի, լուրիայի կամ քուշնայի նման պատիճաւոր տունկեր մշակել անմիջապէս՝ առանց հանգչեցնելու արտը: Հոլովումը այսպիսի դրութիւններ կարելի ընծայեցին անընդհատ ամէն տարի հասողի ստանալ արտէ մը, առանց նուազեցընելու անոր արգասաբերութեան աստիճանը: Ընդհակառակն, այսպիսի դրութեամբ մշակուող արտերն ամէն տարի առանց հանգչելու բերք արտադրելով հանդերձ՝ իրապէս կրնան աճեցնել իրենց արտադրութեան չափը, ինչպէս պիտի բացատրուի վարը: Տեսնենք թէ ինչո՞ւ հանգչող արտերն լուսագոյն արդիւնք կու տան քան յաջորդաբար նոյն տեսակ արմատի յատկացուածները և թէ հոլովումի դրութեամբ ի՞նչպէս միեւնոյն առաւելութիւններն ձեռք կը բերուին:

Արտի մը արդիւնաբերութիւնը կառավարող ամենազգաւոր գործօններն են ջուրը, օդը և քիւլը: Արդ, հերկ հանելն ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ունենայ հողի ներքին խոնաւութեան պահպանումին, հողի օդաւորման և տեկային սնունդի պատրաստութեան վրայ:

Նախընթաց յօդուածի մը մէջ բացատրած եմ թէ երեսկեկ հերկումը կամ քախնումը որպիսի՝ նպաստաւոր ազդեցութիւն ունի հողի խոնաւութեան պահպանումին վրայ: Փորձով զանաւած է թէ ամառը հերկ հանուելով հանգչած արտ մը յաջորդ դարնան արտաւար գլուխ 203 թոնո ծանրութեամբ աւելի ջուր պարունակած է իր վերնագոյն չորս ոտք թանձր խաւին մէջ քան համեման ուրիշ արտ մը, որ առանց հանգչելու աշունը սերմանուած էր իսկոյն: Ասկէ աւելին կայ: Հանգչած արտը դարիի հոռնձը մը արտադրելէն ետքը իսկ տակաւին արտաւար գլուխ 179 թոնո աւելի խոնաւութիւն կը պարունակէր միւս արտէն: Յայտնի է, որ երբեք, թէ հերկ հանելով արտերը հանգչեցնելն զօրաւոր ազդեցութիւն մը կը դործէ ներքին խոնաւութեան պահպանումին վրայ:

Բայց փորձառութիւնն ալ ապացուցած է թէ առանց հերկ հանելու արտերը տարի մը անմշակ ու պարապ թողուլը բնաւ չաւելցնէր անոնց արգասաբերութիւնը, որովհետեւ ներքին խոնաւութիւնը արագօրէն կը սղառի չոգիացմամբ և վայրի խոտերու աճմամբ: Յոգիակէ երեկեկ հերկէն է որ չթողուր չոգիացմամբ կորուստը ներքին խոնաւութեան: Հետեւաբար, արտի մը պարապ մնալը չէ բնաւ որ կը հանգչեցնէ զայն, ուրիշ խոնքով կը վերստացնէ անոր արգասաբերութիւնը,

այլ անոր մակերեսի խաւին յաճախակի քրքրուիլը՝ Բացայայտ է, ուրեմն, թէ քանի որ փաթաթէսի կամ բամպակի նման տունկի մը մշակութիւնն ալ յաճախակի քախուռ մը կը պահանջէ, կրնայ նոյնքան յաջողութեամբ պահպանել հողի ներքին խոնաւութիւնը կորուստէ որքան հերկ հանելը։ Միայն թէ տունկերը արտաշնչութեամբ ալ բաւական խոնաւութիւն կը սպառեն։ Այսքան մը խոնաւութեան սպառումը, սակայն, անջրդի արտերու ըստուար մեծամասնութեան անդարմանելի կորուստ մը չպատճառեր և ասոնք կրնան ամէն տարի յաջորդաբար հունձք տալ՝ առանց հանգչելու պէտքերն։ Խոնաւութեան հետ հերկ հանելով հանգչեցնելու մեթոտին ունեցած յարաբերութիւնը ճշգրիտով այսպէս, կրնանք եզրակացնել թէ մեր երկրին մէջ բաղդատաբար շատ քիչ արտեր կան որ հերկ հանուելով հանգչելու իրապէս պէտք ունենան, և թէ մնացեալ բոլոր անջրդի արտերն հողովումի դրութեամբ կրնան ամէն տարի անընդհատ բերք արտադրել, առանց պակսեցնելու իրենց արգասաբերութիւնը։ Շատ չոր գաւառներու մէջ, ուր անձրեւը անբաւական է, հերկի դրութեամբ արտերն հանգչեցնելն անհրաժեշտութիւն մըն է։ Բայց ասիկա մեր երկրին մէջ քիչ անջրդի հողերու կը վերաբերի, ինչպէս ըսուեցաւ վերը։

Ժամանակաւ կը կարծուէր թէ հերկ հանուելով հողին արեւուն և օդին ազդեցութեանց ենթարկուիլը անհրաժեշտ էր արտին ֆիզիքական կազմին բարելաւմանը համար։ Բայց այժմ գիտենք թէ այս նպատակը կրնայ իրագործուիլ կիրի և գործարանաւոր նիւթերու փտութեան միջոցաւ։ Վայրի խոտերն ալ կրնան քախուռիլ, քախուռող տունկի մը մշակութեամբ։ Թեթեւ հողերու հերկ հանուիլը, այս տեսակէտով օգուտ մը չունենալէ զատ, բաւական վնաս իսկ կը հասցնէ։ Յաճախակի հերկումն ու օգաւորումը կը վնասէ բուսահողին քայքայումը, կ'արագցնէ հողին մէջ յառաջ տարուող քիմիական ու պակտէրիաբանական գործունէութիւններն։ Այս գործողութիւններով տնկային սնունդ կը պատրաստուի ու կը հաւաքուի հողին մէջ, որ չկրնալով իսկոյն գործածուիլ, մասամբ կը քշուի կը տարուի լայնանային անձրեւներէն և մասամբ ալ վար սուզելով կը կորսուի։ Հերկ հանելով արտերը հանգչեցնելու սովորութեան դէմ ամենազօրաւոր առարկութիւնը այս իրողութեան մէջ է ահա։ Արտի մը պարունակած սնունդի նիւթերը յաճախակի հերկումներով տունկերէ մարսուելու վիճակին կը բերուին այնպիսի ատեն մը երբ զիրենք իւրաքանչիւր

տունկեր չեն ածիր արտին մէջ, որով կը լուծուին կը կորսուին մեծ մասամբ։ Արտերը իրապէս կ'աղքատանան այս կերպով, թէեւ մնացած դիւրապատրաստ սնունդի նիւթերը, գործածուելով յաջորդ տարի, բնաւ չհերկուած կամ մշակուած արտի մը տալիք արդիւնքէն աւելի արդիւնք կուտան։ Երեւութական ու խաբուսիկ է այս արգասաբերութիւնը։ Մասնաւորապէս բորակածնային սնունդի նիւթերը մեծ մասամբ կը կորսուին, և մնացորդ մասը միայն կը գործածուի յաջորդ տարուան հունձքին։ Անտարակոյս, անհամեմատօրէն աւելի բանաւոր է հողը քրքրելու այս գործողութեանց ատեն աճող բերք մը ունենալ արտին մէջ, որպէս զի անմիջապէս իւրացնէ պատրաստուող տնկային սնունդներն, փոխանակ թողլու որ անոնք երկրագործին համար կորսուին իսպառ։

Բացի խոնաւութենէ, ուրիշ ամէն տեսակէտներով վնասակար է հերկ հանելով արտերը հանգչեցնելու մեթոտը։ Արտերու բեղմնաւորութեան աստիճանը կ'իջեցնէ, մտնիչ գործողութիւն մըն է, ոչ միայն երկու կամ երեք տարին անգամ մը կը զրկէ երկրագործը բերք ստանալէ, բայց նոյն ատեն կ'աղքատացնէ արտը՝ մեծ մասամբ գոյնալով տանելով այդ տարուան ընթացքին պատրաստուած տնկային սնունդը։

Մեր երկրագործներուն լուրջ ուշադրութեանը կը յանձնեմ այս խնդիրը, որ ահագին կարեւորութիւն ունի չամբողջ երկրին համար։ Հերկ հանելով արտերը հանգչեցնելու այս հնամի սովորութիւնը, որչափ ալ անհրաժեշտ համարուի կարգ մը անձրեւազուրկ գաւառներու անջրդի արտերուն համար, երբեք անհրաժեշտութիւն մը չէ մեր երկրի մեծագոյն մասերուն մէջ, Բաւական է որչափ այս երեւութապէս բարերար այլ հիմնապէս կործանիչ սովորութիւնը աղքատացուց ու սնանկացուց մեր արտերը, իմաստուն ըլլանք հետեւելու գիտութեան առաջնորդութեանը՝ թօթափելով հնամի այս մեթոտը։ Հողին խոնաւութիւնը պահպանելու գիտական մեթոտներուն կիրարկման հոգածու ըլլանք։ Յորենի նման արմտիքի յաջորդել տանք քախուռող տունկ մը կամ պատիճաւոր տունկ։ Հոլովումի իմաստուն գրութիւններ որդեգրենք մեր արտերուն յարմարող, ճոխացնենք մեր մշակած տունկերու զանազանութիւններն և չկապուինք ցորենի ու գարիի մշակութեանց միայն։ Չորս կամ հինգ տարին անգամ մը տարբեր տեսակ տունկ մը մշակելով միեւնոյն արտին վրայ յաջորդաբար, թէ՛ ամէն տարի բերք կրնանք ստանալ

նոյն արտէն, թէ՛ խոնաւութեան և սնունդի նիւթերու պահպանումը կրնանք ապահովել և թէ՛ արտերու բեղմնաւորութիւնը աճեցնել փոխանակ նուազեցնելու:

Գրութիւնս վերջացնելէ առաջ կ'ուզեմ հետեւեալ նշանակալից փորձարկութիւնը ներկայացնել ընթերցողաց ուշադրութեան:

Անգղիոյ մէջ Սմիթ անուն երկրագործ մը, փոխանակ երկու տարին անգամ մը հերկ հանելով հանգչեցնելու իր արտերը, իւրաքանչիւրը բաժնեց 5ական ոտք լայն մասերու: Այս մասերուն վրայ փոխադրածաբար ցորեն մշակեց չարունակ. այսինքն իւրաքանչիւր գոյգ մասերէ մէկուն մէջ ցորեն ցանեց և միւսը հանգչեցուց: Եւ այսպէս չարունակեց երկար տուններ անընդհատ: Իր արտերը չերտաւորուած էին միշտ ցորենի ու հերկի փոխադարձ գոտիներով: Առաջին տարին արտավար գլուխ 16 պուլը ցորեն ստացաւ: Բայց արգասաւորութեան աստիճանը բարձրացաւ տակաւ, մինչեւ վերջերը երկար տարիներ արտավար գլուխ 34 պուլը ցորեն կը ստանար միջին հաշուով: Այս տեսակ չերտաւոր հերկերն յաճախ երեսիկ կը հերկուէին, մասնաւորապէս անձրեւներէ ետքը:

Կը տեսնուի թէ այս երկրագործին արտի տարածութեանց կէսը բերք կու տար ամէն տարի. իսկ միւս կէսը կը հանգչէր: Մեր երկրագործներու հետեւած մեթոտն սա տարբերութիւնն ունէր միայն որ, մինչ հոս աճող արտեր հերկահանի դրութեամբ կը հանգչին, Անգղիացին իր արտերն չերտ չերտ բաժնելով փոփոխակի կը հանգչեցնէր: Եւ այս պարզ կերպով յաջողեցաւ կրկնապատկել իր արտերուն բեղմնաւորութիւնը:

Յաջողութեան գաղտնիքը հասկնալը դիւրին է: Ինչպէս բացատրուեցաւ՝ յաճախակի հերկուելով քրքրուած արտերուն մէջ կը սաստկանան քիմիական ու պակտէրիաբանական գործողութիւններն, արագորէն կը պատրաստուի տնկային սնունդն և հողին ներքին խոնաւութիւնն ալ կ'արդիւուի կորուստէ: Բայց մինչ մեր հերկ հանուած արտերուն մէջ կուտակուող տնկային սնունդը մեծ մասամբ ջուրէ քշուելով կամ սուզմամբ կը կորսուի առ ի չգոյ՛ աճող տունկերու, Անգղիացիին արտին մէջ կուտակուողներն իսկոյն կը ծծուին հերկի չերտին երկու կողմերը աճող ցորենի տունկին արմատներէն և այսպէս համեմատաբար աւելի հունձք կու տան: Այս սկզբունքին համեմատ է որ Եւրոպայի մէջ տեղ տեղ ցորենը փոխանակ համասփիւռ ցանելու մեր երկրի մէջ եղածին պէս, սերմանող մասնաւոր մեքենաներու միջոցաւ չարք չարք կը

ցանեն, որպէս զի ամառը կարողանան ձիաքարչ քախնիչ մեքենաներու միջոցաւ առեն առեն քրքրեցնել հողը ցորենի ծղօտներու միջեւ:

Ուր որ հերկ հանելով արտը տարին անգամ մը հանգչեցնել անհրաժեշտ կը նկատուի բաւականաչափ խոնաւութիւն ամբարել կարենալու համար հողին մէջ, երկրագործը կրնայ հետեւիլ Անգղիացիին օրինակին, քանի որ ցորենացան ու քախնիչ մեքենաներ կը պակսին իրեն առ այժմ:

Բայց, ինչպէս բացատրեցի վերը, բազմաաբար քիչ են մեր մէջ այնպիսի գաւառներ, որոնց անձրեւի ջուրը, իմաստուն տնտեսութեամբ մը գործածուելով չաւէ ամէն աւարի աճող բոյսերու: Կը մնայ միայն որդեգրել հոլովումը կամ յաջորդութեան նպատակաւարմար դրութիւն մը: Իւրաքանչիւր երկրագործի իրեն թողով իր գաւառին պահանջներուն և իր արտերուն առանձնայատկութեանց համեմատ հոլովումի դրութեան մը որդեգրումը, ընդհանուր կերպով հետեւեալ յաջորդութեան շարքը կը յանձնարարեմ:

ՁՈՐՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

| Ա. ԴՐՈՒՄ    | Բ. ԴՐՈՒՄ | Գ. ԴՐՈՒՄ | Դ. ԴՐՈՒՄ                |
|-------------|----------|----------|-------------------------|
| Եղիպտացորեն | Յորեն    | Աւուշտ   | Աւուշտ (2 տարեկանեց)    |
| Եղիպտացորեն | Գարի     | Յորեն    | Աւու. (1 տր.նոց)        |
| Եղիպտացորեն | Փաթաթէս  | Յորեն    | Քուշնա կամ պատիճաւոր մը |
| Եղիպտացորեն | Փաթ.     | Աւու.    | Աւու. (2 տր.նոց)        |
| Փաթաթէս     | Յորեն    | Աւու.    | Աւու. (2 տր.նոց)        |
| Բակլայ      | Բակլայ   | Բամբակ   | Յորեն                   |

ՀԻՆԳ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

| Ա. ԴՐՈՒՄ    | Բ. ԴՐՈՒՄ | Գ. ԴՐՈՒՄ | Դ. ԴՐՈՒՄ | Ե. ԴՐՈՒՄ |
|-------------|----------|----------|----------|----------|
| Ծխախոտ      | Յորեն    | Յորեն    | Աւուշտ   | Աւուշտ   |
| Եղիպտացորեն | Գարի     | Յորեն    | "        | "        |

Կը տեսնուի թէ պատիճաւոր տունկերու մեծ կարեւորութիւն տրուած է, որովհետեւ հողը կը պարարտացնեն անոնք և լաւ ձմեռնային սնունդ կը հայթայթեն անասնոց: Եղիպտացորենն ալ դեբազանց սնունդ մը ըլլալով անասնոց ու մարդոց համար միանգամայն, անոր ընդարձակ մշակութիւնը քաջալերուելու է մեր մէջ:

Կը յուսամ թէ այս գրութիւնը գոնէ հետաքրքրութիւն պիտի արթնցնէ երկրագործական այս կարեւոր հարցին շուրջ:

Ով Գրիստոնեայ, Գրիստոսէ սորվէ թէ կեանք, կամք և մարմին ունենալու գեղեցկութիւնը սա է որ զայն կրնաս Աստուծոյ տալ, և թէ յայնժամ Աստուած զայն պիտի լեցնէ իր Փառքովը:

ՎԷՐ. Ա. ՄԵՐԷ



## ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

«ՈՒՐ ՈՐ ՍԵՐ ԿԱՅ՝

ՀՈՆ Ե՛ ՆԱՆԻ ԱՍՏՈՒԱԾ՝»

(Կոմ Լեւ թուրք)

Բ.

Ավտիէփիլ միւս օր առտուն արշալոյսէն առաջ արթնցաւ, աղօթքը ըրաւ, կրակ վառեց, ճակնդեղի կերակուրը և ապուրը ջերմոցին վրայ դրաւ, սամաւարին մէջ կրակ դրաւ, գոգնոցը կապեց և պատուհանին առջեւ գործին նստաւ: Եւ մինչ կը գործէր՝ այդ գիշեր պատահածին վրայ կը խորհէր: Անոր մտածումները բաժնուեցան. մէյ մը կը կարծէր թէ զայն տեսած էր, մէյ մըն ալ՝ թէ ձայնը լսած էր:

«Է՛հ,» խորհեցաւ ան, «ասանկ բաներ կ'ըլլան երբեմն»:

Մարթին պատուհանին առջեւ նստած աւելի դուրս կը նայէր քան թէ կը գործէր, և երբ իրեն անձանթ կօշիկով անցնող մը ըլլար, պատուհանէն կը ծռէր ու նայէր, ոչ միայն կօշիկը տեսնելու՝ այլ նաեւ դէմքը: Նորկեկ կօշիկ հագած դռնապան մը անցաւ նախ, յետոյ ջրկիր մը, անկէ ետքը Նիքոլայի օրերէն մնացած ծերուկ զինուոր մը, որ կարկատուն կօշիկ մը հագած էր և ձեռքը թի մը կը բռնէր, ու մինչեւ պատուհանին առջեւ եկաւ: Աւտիէփիլ անոր կօշիկէն ճանչցաւ զայն: Ծերունիին անունը Ստեփանիչ էր, և դրացի վաճառական մը բարեխիտարար բնակութիւն մը տուած էր անոր: Իրեն պարտքն էր դռնապանին օգնել: Ստեփանիչ սկսաւ Աւտիէփիլի պատուհանին դիմացի ձիւնը մաքրել: Աւտիէփիլ անոր ակնարկ մը նետեց և գործը շարունակեց:

«Կ'երեւայ թէ ծերութեանս ընդամով խելքս կը տկարանայ,» ըսաւ Աւտիէփիլ ինքնիրեն խնդալով, «մտեփանիչ ձիւնը կը մաքրէ ու ես կը կարծեմ թէ Քրիստոս կու գայ զիս տեսնելու համար: Ես, ծեր յիմար մը եղած եմ, ու խելքս կորսնցնելու վրայ եմ»: Բայց հազիւ քանի մը ասեղ կար կարած՝ բան մը նորէն իր ուշադրութիւնը դէպ ի

պատուհանը հրաւիրեց: Դուրս նայեցաւ և տեսաւ որ Ստեփանիչ իր ձեռքի թին պատին կը կռթընցընէր, ու ձեռքերը կը տաքցնէր, կամ շունչ մը կ'առնէր:

Ան ծեր, ուժաւեկ մարդ մըն էր, տարակոյս չկայ թէ ձիւն մաքրել անոր կարողութենէն վեր գործ մըն էր: Աւտիէփիլ խորհեցաւ, «Ասոր քիչ մը թէյ տալ պէտք եմ, բարեբախտաբար սամաւարն ալ կ'եռայ»: Ան հերիւնը տեղը մխեց, ելաւ, սամաւարը սեղանին վրայ դրաւ, թէյամանին մէջ քիչ մը թէյ դրաւ և պատուհանին զարկաւ իր մատով: Ստեփանիչ դէպ ի պատուհանը դարձաւ ու մօտ եկաւ: Աւտիէփիլ ինչորեց անկէ որ ներս գայ, ու դուռը բանալու գնաց:

«Հրամեցէք, քիչ մը տաքցնէք,» ըսաւ ան, «կարծեմ չատ ցուրտ կը զգաք»:

«Քրիստոս ողորմի՛ քեզի, զրեթէ մինչեւ ոսկորներուս ծուծը կը մօխմ», ըսաւ Ստեփանիչ:

Ան ներս եկաւ, ձիւնը թօթուեց իր կօշիկներէն, ներսը անկէ փոքրներ չլերելու համար: Բայց շարունակ ալ կը դողդաքար:

«Ձեր կօշիկները մաքրելու համար նեղութիւն մի առնէք, հոգ չէ, ես կը մաքրեմ, այդ իմ գործս է: Եկէք և նստեցէք,» ըսաւ Աւտիէփիլ, «հրամեցէք, սա զաւաթ մը թէյը խմեցէք»:

Աւտիէփիլ երկու զաւաթ թէյ լեցուց, որոնցմէ մէկը հրամցուց իր հիւրին, և ինքն ալ մէկ կողմէն սկսաւ իր թէյին վրայ փչել:

Ստեփանիչ թէյը խմեց, յետոյ զաւաթը բերանն վար դարձուց, շաքարի կտորն ալ անոր վրայ դրաւ, և սկսաւ իր շնորհակալութիւնը յայտնել: Բայց յայտնի էր որ երկրորդ զաւաթ մըն ալ կ'ուզէր:

«Հատ մըն ալ հրամեցէք,» ըսաւ Աւտիէփիլ, և նորէն զաւաթ մը հիւրին և զաւաթ մըն ալ իրեն համար լեցուց: Աւտիէփիլ իր թէյը կը խմէր ու միեւնոյն ատեն բան մը իր ուշադրութիւնը դէպ ի պատուհանը կը հրաւիրէր:

«Մէկո՞ւ մը կը սպասէք,» հարցուց անոր հիւրը: «Կը հարցնէք թէ մէկո՞ւ մը կը սպասեմ. իրա-

պէս ամօթ պիտի ըլլար ինծի, երբ ըսէի ձեզի թէ որո՛ւ կը սպասեմ: Ոչ, թէեւ իմ ճիշդ սպասում չէ, բայց ականջս ձայն մը ինկաւ ու խորապէս ազդեց սիրտիս, և հիմա չեմ գիտեր թէ այդ երա՞զ էր թէ ինչ: Տեսէ՛ք, բարեկամս, երէկ Աւետարանին մէջ կը կարդայի Հայր Քրիստոսի վրայ թէ ինչպէս ան տառապեցաւ և երկրի վրայ պաշտեցաւ: Կարծեմ դուք ալ կարդացած էք Անոր մասին»

«Այո, կարդացած եմ» պատասխանեց Ստեփանի, «բայց մենք աղէտ ժողովուրդ ենք, չենք գիտեր թէ ինչպէս կարդալու ենք»:

«Այդպէս է. ահա այդ կերպով ես Անոր երկրիս վրայ պաշտելուն մասին կարդացի: Կարդացի, ինչպէս գիտէք, Անոր Փարիսեցիին տունը գալուն և Փարիսեցիին Անոր ազէկ ընդունելութիւն մը չսարքելուն մասին: Տեսէ՛ք, բարեկամ, անցած դիչեր երբ այդ բանին վրայ կը կարդայի՝ զարմացայ թէ ինչպէս ան թերացաւ Հայր Քրիստոսի պէտք եղած յարգանքը ընելու: Եթէ պատահէր որ ան զոր օրինակ ինծի դար, զԱյն պատշաճապէս ընդունելու համար ամէն բան պիտի չխնայէի: Բայց Փարիսեցին զԱյն ազէկ չընդունեց, Երբ այս մասին կը խորհէի՝ քունս տարաւ, և երբ կը մտախօսէի մէկը գիտ կանչեց անունս տալով: Արթնցայ, կարծես թէ մէկը իմ ականջիս բան մը կը խօսէր ու կ'ըսէր, Սպասէ, վաղը պիտի գամ: Այս երկու անգամ տեղի ունեցաւ: Դուք ասանկ բանի մը հաւատք պիտի ընծայէի՞ք - թէեւ բաւական ազդած է իմ միտքիս վրայ - ես ինքզինքս կը մեղադրեմ այս մասին, և իբր թէ ես հիմա Հայր Քրիստոսը կը սպասեմ»:

Ստեփանի գլուխը շարժեց և բան մը չըսաւ, իր գաւաթին թէյը լմացուց և մէկ կողմ դրաւ, բայց Աւտիէփիլ գաւաթը նորէն առաւ և լեցուց զայն:

«Հրամայեք, անուշ ըլլայ, կարծեմ ինքք, Հայրը, երբ երկրի վրայ էր, ոչ ոք չանտեսեց, և ամէնէն պարզապիտ մարդերու հետ կը յարաբերէր: Ան պարզակեաց մարդերու կ'այցելէր և իր աշակերտներն ալ մեր դասակարգի մարդոցմէն, այսինքն աշխատաւորներէ, մեղի պէս մեղաւորներէ կանչեց: Ան ըսաւ որ ան որ ինքզինքը կը բարձրացնէ՝ պիտի խոնարհի, և ան որ կը խոնարհեցնէ իր անձը՝ պիտի բարձրանայ: Դուք գիտէ՞ք կոչէ՞ք, ըսաւ Ան, բայց ես ձեր ոտքերը պիտի լուամ: Ան որ առաջին ըլլալ կ'ուզէ՝ թող ամէնուն սպասաւորը ըլլայ, որովհետեւ ըսաւ, Երանելի են աղքատները, հեղերը, խոնարհները և ողորմածները»:

Ստեփանի իր թէյը մոռցաւ: Ան բուխտիր փնտրուկ մըն էր, և շուտով կը փոփոխէր: Հոն նշատած Աւտիէփիլի մտիկ կ'ընէր ու այսօրն ի վարարցունք կը վազէր:

«Գաւաթ մըն ալ հրամայեք», ըսաւ Աւտիէփիլ: Բայց Ստեփանի երեսը խաշակնքեց, և շնորհակալութիւնը յայտնեց անոր հրամցուցած թէյին համար, գաւաթը առջեւէն մէկդի դրաւ ու ոտքի ելաւ:

«Շնորհակալ եմ, Մարթին Աւտիէփիլ», ըսաւ ան, «դուք շատ աղէկ հիւրասիրեցիք զիս, և մարմինս ու հոգիս համար կերակուր տուիք»:

«Շատ բարի եկաք, նորէն հրամայեք, շատ ուրախ պիտի ըլլամ նորէն ձեզ տեսնելով», պատասխանեց Աւտիէփիլ:

Ստեփանի մեկնեցաւ: Մարթին թէյին մնացեալն ալ պարպեց գաւաթին մէջ ու այդ ալ խմեց, ամանները մէկդի դրաւ ու նորէն պատուհանին առջեւ գործի նստաւ, և կօշիկի մը ներքան մը դնելու սկսաւ: Եւ մինչ կ'աշխատէր՝ պատուհանէն դուրս նայելէ ալ չէր դադար, Քրիստոսի համար սպասելով ու Անոր և Անոր գործին մասին խորհելով: Այդ պահուն Յիսուսի խօսած բոլոր խօսքերը իր միտքէն կու գային ու կ'անցնէին:

(Շարունակելի)

## ՅՈՂՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

### ԲԱԺԻՆ

ՀԱՄԼԻՆԵԱՆ ՀՍՐԻՒՐԱՍԵԱԿ Ի ՊԵՆԿՈՐ

Սայրըս Համլինի ծննդեան Հարիւրամեակի Յիշատակը որ կատարուեցաւ Պենկոր Աստուածաբանական Ճեմարանին մէջ՝ մեծ հետաքրքրութեան արժիթ եղաւ Թուրքիոյ կրթական և միսիոնարական գործին բոլոր բարեկամներուն: Յունիս Ե, Երեւանի, եղաւ ընթացաւարտից հանդէսներու շարաթին մէջ սոյն յիշատակին համար սահմանուած օրը, և նախընթաց կիրակի Տր. Ժ. Գրին ընթացաւարտից հանդէսին համար հաւաքուած բազմութեան խորհուրդները Թուրքիոյ դարձուց ուղերձով մը Համլին փողոցի եկեղեցիին մէջ, նիւթ ունենալով «Նոր ձգնամամ մը Հին Կայսրութեան մը մէջ»: Երեւանի թուաօտ հանդէսները սկսան եկեղեցւոյն մէջ շարք մը բանախօսութիւններով: Բանախօսներն էին Փրոֆ. Հէնրի Չէփմէն, որ կը ներկայացնէր Պատուին Գովէնը, Տր. Ժոն Ս. Սիւու, որ կը ներկայացնէր Պենկոր Աստուածաբանական Ճեմարանը, և Տր. Ժ. Գրին, որ կը ներկայացնէր Տր. Համլինի միսիոնար ընկերները:

Կէսօրէն ետեւ ձեմարանին մատուոյն մէջ Տր. Համ-  
լինի մէկ թոռնուհին մերկացուց անազապղնձէ  
գեղեցիկ պնակիտ մը, ընծայ Տր. Համլինի Ամե-  
րիկացի աշակերտներուն և բարեկամներուն որ կը  
բնակին ի նիւ Եորք կամ մերձակները: Պնակի-  
տը դադափարած է Տր. Համլինի որդին, Փրոֆ. Է.  
Ճ. Ֆ. Համլին: Տր. Կոստանդեան, Նիւ Եորքէ, ըրաւ  
բանախօսութիւն մը ընծային առթիւ, և Նախա-  
գահ Պիչ պատասխանեց ի դիմաց ձեմարանին:  
Պերճախօս ուղերձներ ըրին Փրոֆ. Ալֆրէտ Տ. Ֆ.  
Համլին, Գոլըմպիայէ, և Րոպըրթ Գոլէճի նախորդ  
նախագահ ձորճ Ուոշպըրն, և Ու. Սթիւըրթ, նախ-  
կին կառավարիչ Վէրմընթի, մին խնամակալներէն  
Միտլըպըրի Գոլէճի, որու Տր. Համլին նախագահն  
եղաւ 1880-1885:

Յիշատակի հացկերոյթ մը տրուեցաւ ժամը 6ին  
Պէնկոր Տան մէջ օրուան բանախօսներուն, աստ-  
ուածարանական ձեմարանի ուսուցչական կաճա-  
ոին և քանի մը ուրիշ բարեկամներու: Սեզանին  
կը նախագահէր ձեմարանին Նախագահ Պիչ, Այ-  
նուհետեւ հոգեւոր պաշտօն մը յաջորդեց Համլին  
փողոցի եկեղեցւոյն մէջ ժամը 7.30ին, յետ մի-  
ջաւուր, երբ Վեր. Տր. Է. Ֆ. Շաֆլըր, Պոսթընէ,  
Տր. Համլինի պատուական յատկութիւններուն և  
անոր Օսմ. Կայսրութեան մատուցած անկորուստ  
ծառայութեան սրտաշարժ ներբողեանն ըրաւ: Պաշ-  
տօնը աւարտեցաւ Տր. Կրիսի աղօթքով և առա-  
քելական օրհնութեամբ:

Փրոֆ. Համլինի իր հօր վրայ խօսածները ե-  
ռանգագին դնահատուեցան բոլոր ներկաներէն:  
Փրոֆ. Համլին ըսաւ թէ իրեն համար, իբրեւ զաւ-  
կի մը, Աստուած պարզապէս իր հօր երկնային մէկ  
գաղափարն էր: Ըսաւ, ձեռքի կը թուէր թէ  
հայրս էր ամենիմաստուն, ամենազէտ, ամենազօր  
և գրեթէ ամենուրեք, — մէկ անգամէ աւելի այս-  
պէս գտած եմ, — երբ յանցանք մը կ'ընէի, մտածե-  
լով թէ անիկա բացակայ է, չի տեսնուիր, չի լսեր:  
Ան այնպէս էր ամէն ատեն, բայց ամէն բանի մէջ  
բարի էր: Ձէի կրնար խորհիլ թէ գէշ բան մը կ'ընէ,  
եթէ ոչ՝ սխալելով միայն: Չարմանալի կերպով կը  
պահէր իր բարձր հեղինակութիւնը իմ երեւակա-  
յութեանս և իմ սրտիս վրայ իր կեանքին մինչեւ  
նոյն իսկ վերջը:

«Հօրս նկարագրին մէջ երկաթի մեծ բաժին մը  
կար, և մաքրակրօնի խստութենէն բան մը՝ որ  
ծագում կ'առնէր իր հիմնական սկզբունքներուն  
անզրդուելիութենէն, և խղճմտանքի անյեղի հա-  
ւատարմութենէն: Բարկութեամբ կը բորբոքէր  
անիրաւութեան, անզիւթեան և ստորնութեան

դէմ: Շանթ կ'արձակէր ստուծեան և կեղծաւո-  
րութեան դէմ: Բայց իր խստութիւնը իր ընտա-  
նիքին համար չէր: Ծնողներուն մէջ ամէնէն որդե-  
սէրն էր, և իր քաղցրութիւնը հանդէպ մեզի, իր կա-  
րեկցութիւնը և գրեթէ կանացի փափկազգացու-  
թիւնը կ'արտայայտէին իր սրտին խորութիւնը և  
մեծութիւնը:»

Փրոֆ. Համլին խօսեցաւ նաեւ իր հօր որսոր-  
դութեան, ձկնորսութեան և դաշտային հացկերոյթ-  
ներու սիրահար ըլլալուն վրայ, անոր պատմու-  
թիւններ ընելու կարողութեան վրայ, անոր չա-  
բաթուան եօթն օրերու կրօնական նկարագրին,  
անոր բարի դրացնութեան և անոր անաղօտ հա-  
ւատքին վրայ:

Տր. Ուոշպըրն խօսեցաւ Րոպըրթ Գոլէճի հիմ-  
նարկութեան վրայ, և այդ հաստատութեան մասին  
Տր. Համլինի գաղափարականին վրայ, թէ վարժարա-  
նը պիտի ըլլար «Բրիտանիայ գոլէճ մը, ոչ թէ աստ-  
ուածաբանութիւն ուսուցանելու համար, այլ զար-  
գացնելու համար ուսանողներուն հոգեւոր և բա-  
րոյական կեանքը, անոնց հաւատքն առ Աստ-  
ուած, և անոնց նպատակը հնազանդելու անոր օ-  
րէնքին՝ Սբ. Գրոց վարդապետութիւններուն հա-  
մաձայն:»

Բայց մինչ առաջին տեղը տրուեցաւ ուսանող-  
ներուն բարոյական նկարագրին զարգացման, Տր.  
Համլինի գաղափարականը կը պարունակէր կարգա-  
պահութիւն և իմացական կարողութիւններու կա-  
րելի բարձրագոյն զարգացում, չինել ոչ միայն բա-  
րի մարդիկ, այլ՝ զօրաւոր մարդիկ, իրենց ժողո-  
վուրդներուն առաջնորդներ ըլլալու յարմար: Գա-  
ղափականը չէր Ամերիկացի ընել ուսանողները  
կամ զանոնք այնպէս մը դաստիարակել որ չունե-  
նան իրենց միջավայրին հանդէպ համակրանք: Ու-  
րովհետեւ Գոլէճին մէջ այլազան ցեղերը չունէին  
հասարակաց լեզու մը և չկային դասագիրքեր և  
ուրիշ հարկաւոր գրեանք բնիկ լեզուներով, Տր.  
Համլին հարկ տեսաւ Անգղիկներէն ընել դաստիա-  
րակութեան լեզուն, բայց կ'աշխատէր տեսնել որ  
ուսանողները կատարելապէս սորված ըլլային ի-  
րենց բնիկ լեզուները, որոնց միջոցաւ միայն պի-  
տի կրնային հասնիլ իրենց ժողովրդին:

«Գէթ բան մը պարզ է: Գոլէճին հիմնադիր-  
ները չսխալեցան հաւատալով թէ Աստուած կան-  
չած էր զիրենք այս Բրիտանիայ Գոլէճը Կոս-  
տանդնուպոլսոյ մէջ հիմնել: Աստուած ընդունեց  
անոնց գործը: Օրհնած է զայն: Իր բարի ժամա-  
նակին՝ բարեկամներ հանեց Գոլէճը պահելու հա-  
մար, և անոր ազդեցութիւնը եւս քան զեւս ըն-

դարձակուած է, շատ մը աւելի գործ կատարած է անկա քան զոր անոր հիմնադիրները երազած էին երբեք: Մենք դաստիարակած ենք իբր երեք հազար երիտասարդներ Արեւելքի զանազան ցեղերէն, որոնց հինգ հարիւրը ընթացաւարտ եղած են պատուով, Գոլէճին մէջ չորսէ մինչեւ եօթն տարիներ ուսանելէ ետեւ: Մենք այնքան յաջողեցանք Տր. Համլինի դրած սկզբունքները ուսանողներուն պատշաճեցնելու մէջ, որ մեր ուսանողները ամէն ուրեք կը ճանչցուն իր բրեւն երկայացողիչ տարբեր տիպ մարդկութեան մը, տարբեր անկէ որ հասարակօրէն կը տեսնուի Արեւելքի մէջ. և մեր ընթացաւարտներէն շատեր մարդկային այս տիպին զարմանալի և փառաւոր օրինակներ են, որոնք Րոպըրթ Գոլէճի բաղդատապէս ազատութեան մէջ սորվեցան ինքնալարութիւն, և թէ ինչպէս պիտի գործածեն իրենց ազատութիւնը իրենց յետագայ կեանքին մէջ: Գոլէճը այսօր ուսանողներով խռնուած է, և շոն Ս. Քէնըտիի առատաձեռն կտակը ուսանողներու թիւին մեծապէս աւելնալուն, ուսման ներկայ ընթացքներուն կատարեալգործման և դաստիարակութեան նոր և կարեւոր ճիւղերու բացման ճամբան հորդած է: Ամէն պատճառ կայ ակնկալելու արժանաւոր ընթացաւարտներու աւելի հարուստ հունձ մը ապագային մէջ քան զոր ունեցանք անցեալ կէս դարուն:»

#### ՔԱՋԱԼԵՐԱԿԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ

Հայկական կեանքի մէջ այնչափ շատ ախուր իրողութիւններու առջեւ դնուած ենք, որ մեզ յուսադրող շարժումներու շուրջ իսկ ուրախանալու վարանումը կ'ունենանք: Անցեալը, դժպիհ իրականութեանց այն յիշատակարանը, մեզ յոռետես ընելու աղդեցութեանէն զուրկ մնացած չէ: Բայց այսօր հետզհետէ կը համոզուինք թէ Հայու արիւնը սառած չէ, այլ ոգեւորութեան մէջ է ստեղծելու համար Հայկական կեանքի փայլուն շրջան մը:

Գտնուեցան նոյն իսկ այնպիսի եղկելիներ, որոնք մեր ազգային կեանքը վերածնութեան առաջնորդող կազմակերպութիւններն իսկ պարսաւեցին. ստորնութիւն է այս, ու մենք ապահով ենք թէ ազնիւ ջանքերը անակուն են ոեւէ խոչընդոտի առջեւ ու միշտ յաջողութեամբ պիտի պսակուին:

Մեր սիրտը ոգեւորութեամբ ու ուրախութեամբ կը լեցուի ակնատես ըլլալով Միացեալ Ընկերութեան այն յաջողութեան, զոր ձեռք կը բերէ Հայկական մութ գաւառներու մէջ: Այո, կը խնդակցինք մեր առջեւ ունենալով մատաղ սերունդ

մը, որ առողջ դաստիարակութեան սկզբունքներով կ'աճի, և որ պիտի կազմէ ապագայ Հայութեան զիտակից տարրը: Եթէ մենք չկրցինք տեսնել ցարդ ազնիւ զաղափարականի մը և գործունէութեան սկզբունքները Հայութեան ամէն հասունածներուն մէջ, գէթ ապագայի յոյսերէն և ակնկալութիւններէն ալ չզրկուէինք:

Բազմաթիւ վայրերէ Միացեալի եղած դիմումները անոր արդիւնաւոր գործունէութեան անտարակուսելի փաստեր են, ու մենք կը գնահատենք զայն, զի կը տեսնենք անոր արդիւնքը:

Քիչ գաւառը, որ շատ հին առեւտրէն ի վեր բաւական Հայաշատ կեդրոն մը եղած է, բարոյական, կրթական և գիւղատնտեսական տեսակետով ոչ-գնահատելի աստիճանի մը վրայ գտնուելով, ինք եւս աննշան մնացած է՝ հակառակ իրեն բաւական մեծ բազմամարդութեանը: Բայց այսօր Միացեալ Ընկերութեան պէս զօրաւոր ուժ մը կու գայ բարձրացնել Քիւն, ու անոր մէջ պահուած կարելիութիւնները մշակելով Քիւնի կրթական կեանքին նոր և փայլուն շրջան մը բանալու յոյսը կը ներշնչէ մեզի:

Կրթական այս գեղեցիկ դաշտը, որ խոպան և ամուլ մնացած էր ցարդ, գիտէ՞ք ինչ ըրաւ Միացեալը. խորունկ ախօսներ բացաւ անոր մէջէն և ցանեց կրթական ու բարոյական ամէնէն ազնիւ սերմերը, որոնց լաւ արդիւնաբերութեանը բնաւ չեմ տարակուսիր: Մէջտեղն է այս իրականութիւնը, ու մենք ապերախտներ պիտի ըլլայինք, եթէ այս բեղմնաւոր ջանքերը գնահատել չգիտնայինք:

Միացեալը Քիւնի ամուլ մնացած կրթական դաշտը հերկելէ զատ, անոր խոպան և փուչերու մէջ մնացած գետիններն ալ արդիւնաբերելու ձեռնարկը բրաւ: Զվարանինք խոստովանելու թէ Քիւն Բնութեան ընծայելիք բարիքներէն ու գեղեցկութիւններէն շատ զրկուած էր մինչեւ հիմա: Երկրագործութիւնը, որ այս տեղի տիրող զբաղումն է, տարրական ու նուազ արդիւնաւոր վիճակի մը մէջ ընթացած է. խեղճ գիւղացին իր ամէնէն արդիւնաւոր դաշտերուն մէջ երկու տարին անգամ մը ցորեն ցանելու նախնական կերպէն զատ ոչինչ գիտէր: Միացեալը իր հսկողութեան տակ զրոնուած դպրոցներու յարակից, գործնական բանջարամշակութեան և գիւղատնտեսութեան կերպեր սորվեցնելով, ապագայի փառաւոր յոյսեր կը ներշնչէ մեզի:

Թթամշակութեան այն ձեռնարկը, որով այս տարուէն իսկ հինգ հազարէ աւելի թթենիներ տնկուեցան Քիւնի շրջանակին մէջ, ծրագրուած է մեծ

պակաս մը լրացնելու : Ու արդէն դաշիք տարինե-  
րու համար ալ , զանազան գիւղերու մէջ , թթենիի  
լուակաւ հունտ ցանուեցաւ : Այս թթենիի մշա-  
կութեան դործը յանձնուած է Պրուսայի Շերամա-  
բուծական վարժարանէն չըջանաւարտի մը , որուն  
անձնուէր ջանքերը իրապէս գովելի են :

Այս տարի Յուլիսին սկիզբը , Բիւր-Գասապայի  
մէջ պիտի սկսի ամառնային վարժարանի դասըն-  
թացքը , որուն մէջ պիտի դասախօսուի գիւղա-  
տնտեսական , մանկավարժական և հոգեբանական  
նիւթերու վրայ : Այս ամառնային վարժարանի  
դասընթացքը , որ Միացեալի կարգադրութեամբ  
եղած է , գիտակից և արժանաւոր ուսուցիչներ  
պատրաստելու նկատմամբ ծրագրուած է : Երեք  
տարի պիտի ըլլայ դասընթացքը , ու վաղանցի Յու-  
լիս և Օգոստոս ամիսներուն պիտի շարունակուի  
միայն : Շատերը զէշ կարգադրութիւն մը նկատե-  
ցին այս , բայց կրթական գործին կարեւորութիւնը  
կը պահանջէ որ զոնէ այսչափը գործադրուի  
Գլխաւոր դասախօսը պիտի ըլլայ Միքայէլ Էֆ.  
Միստեան , հրաւիրուած է նաեւ Եփրատ Գոյէճի  
փիլիսոփայութեան և հոգեբանութեան ուսուցիչ  
Փրոֆ. Պոնճիզանեան Էֆ. :

Միացեալ Ընկերութեան Բիւրի չըջանալին մէջի  
գործունէութեան շուրջ այս հակիրճ տեղեկու-  
թիւնները տալէ ետքը , կը մաղթեմ որ ա՛լ աւելի  
ընդարձակուի անոր գործը և Հայաշատ մութ  
կեդրոններու մէջ լոյս մը ըլլայ : Գնահատենք մեր  
մէջը մեծցող այս օգտաշատ հաստատութիւնները  
ու մեր բոլոր կարողութեամբը աջակցինք անոնց :

ԱՍՏՈՐ ԱՍՏՈՐԵԱՆ

### ՄԻՍԻՈՆԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

(Վեր. Զորճ Օլէն)

Անոնք . Ճափոնցիներ իրենց երկիրը Տաէ Նէճոն  
կ'անուանեն : Տաէ կը նշանակէ «Մեծ» ու Նէճոն  
«Արևի Ծագում» : Այս անունին վերջին մասը  
հաւանականաբար նախ Զինացիներէ գործածուե-  
ցաւ , որովհետեւ անոնց կայսրութեան արեւելա-  
կողմը գտնուող Ճափոնական Կղզիներէն է որ ա-  
րեւը կը ծագի անոնց վրայ : «Ծագող Արեւական  
Երկիրը» անուանումը Ճափոնական երկրին ա-  
նունին ազատ մէկ թարգմանութիւնն է :

Տարածութիւն և բնիւ . Ճափոնական կայսրու-  
թիւնը կը բաղկանայ կղզեխումբէ մը , որ Ասիական  
եղերքէն դէպի հիւսիսարեւելակողմ կ'երկարի :  
Այն գլխաւոր չորս կղզիները , ուր 50,000,000  
Ճափոնցիներ կը բնակին , կ'անուանուին Հոքայտո ,  
Հոնտո , Շիքոքու և Բիուչու : Այս չորս կղզիներ-

րու տարածութիւնն է 150,000 քառակուսի մղոն ,  
որ Քալիֆորնիայի տարածութիւնէն քիչ մը պակաս  
է : Այս գլխաւոր կղզիներուն վրայ աւելցուած են  
նաեւ Քուրիլ կղզիները (Զիչիմա) , Սաղալէնի  
(Քարաֆութո) կէսը , Լիու Քիու Կղզիները (Օքի-  
նաուա) , Պոնին Կղզիները (Օկադաուարա) և Ֆոր-  
մոզա (Թաիւան) : 1910ին Քորէա Ճափոնական  
կայսրութեան մաս կազմեց և անունը Քոզէնի  
փոխուեցաւ :

Բնակչութիւն . Ճափոնցիներու ծագումը — թէ  
Մալայական թէ Մոնղոլական ցեղէն է անոնց ծա-  
գումը — այս խնդիրը չափ վիճաբանութիւն կը  
տանի : Տարակոյս չկայ թէ անոնք խառնակ ցեղ  
մըն են՝ թէեւ հիմա միացեղ ժողովուրդ մըն են :  
Իրենց ուշադրաւ մէկ մասնայատկութիւնն է ի-  
րենց սաստիկ հայրենասիրութիւնը ու հաւատար-  
մութիւնը դէպի Արքայական ընտանիք :

Միւլտարական հորձ . Ճափոն 1854ին Բոմբոս  
Փէրին ընդունելով իր երկար մեկուսացումին վերջ  
տուաւ և Արեւմտեան չափ մը երկիրներու հետ  
յաջորդական դաշնադրութիւններ ըրաւ : Ան այս  
կերպով նիւթական բարգաւաճումի և դարգացումի  
ամէն ճիւղերուն մէջ այնպիսի յառաջացում մը  
ըրաւ , որ հիմա աշխարհիս մեծ ազգերուն կարգը  
կը դասուի :

Ուշ-Վաթնիկ Քրիստոնեայ միսիոնարութիւնները  
1859ին գործի սկսան ու այս կերպով հոն կէս  
դարէ քիչ մը աւելի ժամանակ մը եղած է անոնց  
ջանքերուն սկսելուն : Ճափոնի մէջ Քրիստոնէու-  
թեան տարածումին մասնաւոր հանգամանքը չգրա-  
նուիր եկեղեցիի անդամներուն բաղմանալուն մէջ ,  
այլ սա իրողութեան մէջ թէ այնտեղի Քրիստոնե-  
աները կարող ու մտացի են ու եկեղեցիներ՝ մեծ  
համեմատութեամբ ինքնապահ ու ազատ :

Թէեւ բոլոր կայսրութեան մէջ Քրիստոսի հե-  
տեւորդներուն թիւը հազիւ 180,000 կը հաշուուի ,  
որոնցմէ 76 000ը Բողոքական , 64,000ը Կաթոլիկ ,  
30,000ը Յունաղաւան են , բայց երկրին մէջ մէկ  
միլիոնէ աւելի անձեր կան , որոնք Քրիստոնէական  
զաղափարներէ ու իսէալներէ ազդուած են , առանց  
եկեղեցիին միանալու :

Այս ինքնապահ ըլլալու ոգին խոստմնալից ու  
քաջալերական է և ապահովութիւն մըն է թէ  
Քրիստոնէութիւնը Ճափոնական հողի վրայ կը ներ-  
մուծուի բուն Ճափոնական կազմակերպութիւն-  
ներու և առաջնորդներու միջոցով : Բայց միեւ-  
նոյն ատեն այս բնիկ եկեղեցիներն ու անոնց ա-  
ռաջնորդները չափ խորապէս կը զգան իրենց ժո-  
ղովուրդին հոգեւոր պէտքերն ու կարօտութիւն-

ները և ուրիշ երկիրներու ֆրիստոնեաներուն սրբա-  
տաղին համակրութեան ու գործակցութեան կը  
կարօտին :

Հոգեւոր պէտքեր . Մօտաւորապէս 2,000 քաղաք-  
ներ կամ գիւղաքաղաքներ, 2,000է մինչեւ 5,000  
բնակչութեամբ, մէկ միսիօնար իսկ չունին դեռ :

Հասարակ ժողովուրդին կրօնքը Պուտայակա-  
նութիւն է և անոնցմէ 40,000,000 հոգի դեռ քուր-  
մերու ազդեցութեան ներքեւ են և առաւել կամ  
նուազ կ'ազդուին նոյն կրօնքին նախապաշարու-  
մանէն կամ կուսակցութենէն : Այս միլիոնները  
դեռ գործնականապէս որեւէ շփում չեն ունեցած  
Աւետարանի հետ : Մնացեալ 40,000,000 հոգին ալ  
իրենց ստացած Արեւմտեան կրթութեան ազդե-  
ցութիւնով իրենց հին հաւատալիքներն ու կրօնքը  
ձգած՝ կամ կրօնքի հանդէպ անտարբեր, կամ  
չգիտական, անաստուած և նիւթազաշտ են : Ծա-  
փոնի ֆրիստոնեաները զխաւորաբար այս դասա-  
կարգէն դարձած են : Եթէ կրթական ու նիւթա-  
կանին նման հոգեւոր այլափոխութիւն մը եւս  
տեղի չունենայ Ծափոնի մէջ՝ ան նկարագրի տէր  
վաճառականներէ, կրթիչներէ, գործիչներէ, դի-  
ւանագէտներէ և իր ներքին ու արտաքին կարե-  
ւոր դիրքերը զբաւելու յարմար անձնաւորութիւն-  
ներէ զուրկ պիտի մնայ : Ծափոն փութապէս  
պէտք է ընդունի ֆրիստոնը և Անոր վարդապե-  
տութիւնները, եթէ ոչ՝ բարոյապէս կամ հոգեւո-  
րապէս պիտի իյնայ :

#### ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

##### «Թշուառներ»

«Թշուառներ»ը ժիւ գարու ամենամեծ երկե-  
րէն մին է : Անոր հեղինակը — Վ. Հիւկօ — մեծ  
հանճար մըն էր : Իր այս երկը անոր զուլիս գոր-  
ծոցը ըլլալով անմեռ է : Վ. Հիւկօ անով կ'ամսա-  
հանայ : «Թշուառներ»ը զրական հրաշալիք մըն է :  
Վերջերս այս հիւանդի երկը երկրորդ անգամ ըլ-  
լալով կարդալու բարեբաղդութիւնը ունեցայ : Մենք  
անձնապէս վէպեր կարդալու սովորութիւնը չու-  
նինք . մանաւանդ պատանեկութեանս ատեն չատ  
կը զգուշանայի վէպեր կարդալէ . տիեզերահռչակ  
վէպերէն ոմանք միայն կարդացած եմ : Վէպերը  
անօգուտ չեն, սակայն խիստ զգուշութեամբ ընտ-  
րուելու են, մանաւանդ դեռ տալիսներ ընտրութեան  
մասին որքան զգուշութիւն ընեն՝ այնքան լաւ  
կ'ընեն : Յաւով կը տեսնեմ որ շատ մը երիտա-  
սարդներ և երիտասարդուհիներ անխտիր ամէն  
վէպ կը լսին : Սակայն ամէն պարագայի տակ  
կարծեմ թէ վիպասանները կարծանարար սովորու-  
թիւնն է : Լսած եմ որ երբեմն երիտասարդներ վի-

պամոլութեամբ մտադարած, ոմանք ոճրագործու-  
թիւններ ըրած, ոմանք ալ անձնասպան եղած են :

«Թշուառներ»ը զրական գեղեցկութիւններու և  
բարոյական վսեմ խորհուրդներու հրաշալիք մը ըլ-  
լալով կ'արժէ յաճախ կարդալ և ուսումնասիրել :  
Այս անգամ երբ զայն աւարտեցի՝ առած տպաւո-  
րութիւններս ուղեցի քանի մը տղերքով հազոր-  
դել ընթերցողներուս, յուսալով որ օգտակար թե-  
լադրութիւն մը կ'ըլլայ ոմանց : Շնորհակալու-  
թեան մեծ բաժին մը կը պարտինք Տիար Գր. Չի-  
լինկիրեանի որ զայն Հայերէնի թարգմանելու տա-  
ժանակիր աշխատութիւնը սաանձնելով մեր աղ-  
քատ զրականութեան մեծ ծառայութիւն մը մա-  
տուցած է : Երանի՜ թէ սոյնպիսի զրական մեծ  
գործեր Հայերէնի թարգմանութիւն և գնահատ-  
ուէին :

«Թշուառներ»ը կարծես թէ մասնաւորաբար  
Փրանսացիներու համար գրուած երկ մըն է . սակայն  
այնպէս չէ . անբոլոր մարդկային ազգին համար գրե-  
ուած է : Ան Աւետարանի հոտ ունի իր մէջ, Աւե-  
տարանի վերանորոգիչ սկզբունքներով տոգորուած  
է ան : Վ. Հիւկօ բարեպաշտ հանճար մըն է : Հոն  
կը հանդիպինք առաջին անգամ Պիէնֆիւ Եպիսկո-  
պոսին . սա իր տիպար եկեղեցականի հանգամանքով  
կը փայլի . ան իր ֆրիստոնեական կենցաղով թիա-  
պարտի մը կեանքը կ'ազատէ կորստեան անդուն-  
դէն, որ ան ալ իր կարգին բազմաթիւ կեանքե-  
րու փրկութեան և երջանկութեան համար կ'աշ-  
խատի, կը զոհուի ժան Վալթանինն է այն կեան-  
քը : Ժ. Վալթան Եպիսկոպոսին ազդեցութեամբ  
վերստին ծնած էր : Վ. Հիւկոյի խօսքերը գործա-  
ծելով, «Թիապարտը այլակերպելով ֆրիստոն եղած  
էր» : Ժ. Վալթանի խիղճը արթնցած էր, և արդա-  
րութիւնն ու ճշմարտութիւնը, նաև պարտականու-  
թիւնը կատարելու պահուն ահաւոր էր այս խիղճը .  
ան միշտ պատրաստ էր զոհուել իր անձը այլոց  
հանդէպ ունեցած պարտականութիւնը կատարե-  
լու համար, մանաւանդ իրեն որդեգրած որդուհի,  
թշուառ Գոգէթին համար : Ան չարը բարութեամբ  
կը յաղթէր, իր թշնամիներուն կեանքը կ'ազատէր :  
Ժապէրին, իրեն ահաւոր հալածիչին, կեանքը ազա-  
տեց, և թող տուաւ որ զինքը ձերբակալէ : Վ. Հիւկօ  
Ժ. Վալթանի համար կ'ըսէ, «Ահա մարդը» մենք  
կ'ըսենք, «Ահա ֆրիստոնեայ մարդը» : «Ժ. Վալթան  
ամէն քաջութիւնները, ամէն առաքինու-  
թիւնները, ամէն գիւցազնութիւնները, ան հրեշ-  
տակ մըն էր» : Այս թիապարտը, այս հրէշը հրեշ-  
տակ եղած էր Պիէնֆիւ Եպիսկոպոսէն ազդուե-  
լով Պարտաճանաչ և Քրիստոսի օրինակին հետեւող

եկեղեցական մը ինչե՞ր կրնար ընել, չառ մը կեանքեր կը փրկէ յաւիտեանական կորստեան անդնդախոր վեհերէն:

Հոն կը հանդիպինք մի ուրիշ անձնաւորութեան, երիտասարդ Մարիուսի: Մարիուս քաջարի, վեհանձն երիտասարդ մըն է: անոր սիրտը սուրբ սիրոյ խորան մըն է: Հեշտամուլ երիտասարդներու համար մաքուր կենցաղի տիպար մըն է ան: Վ. Հիւկօ իր այս երկին մէջ սէր, գթութիւն կը քարոզէ: Կնոջ ու մանկան իրաւունքները կը պաշտպանէ, մարդկային օրէնքներէ վեր Աստուածային օրէնքը կը քարոզէ, խիղճի օրէնքը կը քարոզէ, Թշուառութեան խնդիրը լուծել կը ջանայ: Հեղինակը ինքը կ'ըսէ տեղ մը, «Այս գիրքը որ ընթերցողին առջեւն է հիմա, սկիզբէն մինչեւ վերջը, իր ամբողջութեանը ու մանրամասն պարագաներուն մէջ, իր ընդհատումներովը, բացառութիւններովը կամ տկարութիւններովը հանդերձ ընթացք մըն է, որով կը քաշէ շարը դէպի բարին, անխառն դէպի արդարը, սուտը դէպի ճշմարիտը, խաւարը դէպի լոյս, կերքը դէպի խիղճ, փտութիւնը դէպի կենդանութիւն, անասնութիւնը դէպի պարտականութիւն, դժոխքը դէպի երկինք և ոչնչութիւնը դէպի Աստուած: Սկզբնակէտն է նիւթը, վերջակէտն է հոգին: Սկիզբը Հիւզա, վերջը հրեշտակ:»

Հիւկօ այս երկին մէջ կը փայլի իբրեւ բանաստեղծ, վասն զի «Թշուառներ»ու էջերուն մէջ չառ ընտիր բանաստեղծութիւն մը կը շողայ: հոն կը փայլի իբրեւ փիլիսոփայ, վասն զի այլեւայլ փիլիսոփայական խնդիրներ կը յուզէ և կը լուծէ: Կը փայլի իբրեւ պերճախօս քարոզիչ մը, վասն զի կարգ մը բարոյական և հոգեւոր ճշմարտութիւններ շատ պերճ ու հիանալի ազդուութեամբ կը քարոզէ: Կը փայլի իբրեւ քաջ հոգեբան, վասն զի իրեն ստեղծած մտատիպարներուն սիրտերուն ու ու միտքերուն միջին խորշերը կը քննէ, անոնց հոգիին խորութիւններէն ոչ մէկ անկիւն անոր սուր տեսութեանէն կը վրիպի: Կը փայլի իբրեւ Աստուածաբան, վասն զի Աստուծոյ վրայ կը ճառէ իբրեւ հաւատացեալ իմաստասէր: իբրեւ պատմագէտ, վասն զի Յրանսայի յառաջադիմութեան և յեղափոխութեան պատմութիւնը կ'ընէ սքանչելի հրապօրոյժ: իբրեւ ընկերաբան, վասն զի ընկերային ու տնտեսական շատ կարեւոր ու շահեկան էջեր ունի: «Թշուառներ»ու մէջ ամէն նիւթի վրայ կը խօսուի ամենափայլուն ու ամենաիմաստալից կերպով: ազբի վրայ իսկ հրաշալի տեսութիւններ կը պարունակէ: ամենաստորին բանքէ ամենափառ խորհուրդներ և իմաստներ վեր կը հանէ: Շէքսպիրի ըսածին պէս Վ. Հիւկօ «Բարեկէն քարոզ» կը հանէ: «Թշուառներ»ը միտքը

կը բարձրացնէ, կը ճոխացնէ և փայլուն ու վսեմ գաղափարներով կը զարդարէ: հոգիին արծիւի թեւեր կու տայ, որով ան դէպի երկինք, դէպի յաւիտեանականութիւն կը սաւառնի: Անիկա մանաւանդ սիրտէ կը խօսի, սիրտը կը յուզէ, կ'ազնուացնէ, սիրտին սնունդը — Սէր և Աստուած — կը մասնանշէ:

Ո՛հ, անոր նկարագրութիւնները ո՛րքան վսեմ, ո՛րքան պերճ, ո՛րքան հիանալի, ո՛րքան ազդու են: մտածումները ո՛րքան խորունկ ու իմաստալից են: Վ. Հիւկօ զԱստուած կը պաշտէ: մարդկային ազգը կը սիրէ, թշուառներուն համար կ'արտասուէ: Մենք խորին հիացումով և արտասուալից աչքերով կարդացինք զայն: ան մարդուս միտքին, հոգիին և կեանքին վրայ խորունկ տպաւորութիւն մը կը գործէ: Կ'արժէ կարգալ զայն, կրկին ու կրկին կարդալ, ուսումնասիրել, անոր ոգիովը տոգորուիլ: Երանի՛ թէ շատեր զայն կարդային և անկէ օգտուէին:

Պանտրմա

ԱՐԱՄ Մ. ԹԱՐՍԵԱՆ

### ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Այս շաբթուան թուրք թերթերուն մէջ նորանշան երեւոյթներու առջեւ գտնուեցանք: Մէկ կողմէն Չարսանճագի երեսփոխան Ասըմ պէյն իմացանք որ յետաշրջականներու դէմ պայքարելու համար մեր Իթթիհատին միացող Դաշնակցութիւնը աւատական դրութեան ներկայացուցիչ է եղեր և քաղաքական կամ անջատողական նպատակներու կը ձգտի եղեր, ինչպէս ամբողջ Հայ ազգը: միւս կողմէն Մալաթի և Շէհրահ լրագիրները ծանուցին մեզ նորօրինակ ճշմարտութիւն մը թէ Հայ ազգը մենաշնորհալ ազգ մըն է եղեր և հետեւաբար մեր գանգառներն ու բողոքները անիրաւ են եղեր: Մեր թուրք օրկաններէն ոմանք, որ այնքան քիչ կը հետաքրքրուին Հայ մամուլին մէջ ամէն օր արձանագրուող սպանութեանց, յափշտակութեանց, աւարառութեանց խնդիրներով երբ անոնք Հայոց վերաբերին, մէկ անգամէն սկսան պերճախօս լեզու մը բանեցնել պաշտպանելու համար հոչակեալ ոճրագործ աւազակներու և բռնակալներու դատը: Ամէնէն ցաւալի պարագան հոն է սակայն որ այս թերթերը Բուքէ ունին ինքզինքնին ազադալ կոչելու և իրենցմէ շատ աւելի լուրջ թերթեր նկատողութեան չառնելու կամ արհամարհելու:

Սկսինք նախ Ասըմ պէյն: Ուղիղը ըսելով պէտք է մասամբ երախտապարտ ըլլանք Ասըմ պէյի որ իր և իր նմաններուն Հայոց դէմ սնուցած ատեւութիւնը այնքան պերճախօս լեզուով թափեր է

մեր երկու ազգային երեսփոխաններուն զլիւռն, որովհետեւ գուցէ մեզմէ չափեր չէին գիտեր թէ ո՞ւր կը նստին Չարսանճազի կամ Վանի ու Պիթ-իսի պէյերուն և փոքր ու մեծ աւատական բռնակալներուն երդուեալ հաւատարմատարները և թէ ո՞րպիսի ամբաստանութիւններով կ'ուզէին անոնք մէկ կողմէն իրենց դատը պաշտպանել և միւս կողմէն Հայ ժողովուրդը ամբաստանել: Ասում պէյ բարկութեան մը վայրկեանին ինքզինք և իր նմանները մասնեց և այժմ գիտենք թէ, մինչեւ որ Ասում պէյերուն զիմակները վար չառնուին և կեդրոնի մէջ անոնց զրպարտութիւններուն հերքում և վերջ մը չարուի, կեդրոնի կառավարութիւնը չպիտի համարձակի բարեփոխութեան լուրջ քայլեր առնել, վախճալով որ մեծ զգուշութիւններու կրնայ բախիլ արեւելեան նահանգներուն մէջ: Ընկերվարական Դաշնակցականները Բախեալէն առնուանելու համար տգիտութեան կամ չարամտութեան չափ խոշոր ասում պէյք է: Այս ո՞ր երանելի Դաշնակցականն է որ ամբողջ գիւղերու տէր ըլլալով գիւղացիները հողէ կը զրկէ, անոնց կալուածները խլելով իր զինեալ խաբէրու ձեռքով և ընդդիմացողներն ու հակառակողները կը մորթէ: Ո՞ր Դաշնակցականն է ան, որուն զինեալ մարտիկներէն միւստիներէն սկսեալ մինչեւ վալիները կը վախճան, և որ խեղճ ժողովուրդին արիւնը կը ծծէ, անոր դառն աշխատանքով ձեռք բերած հասոյթը յափշտակելով, ինչպէս ամէն կուսակցութիւն հարկաւ Դաշնակցութիւնն ալ կը հետեւի քաղաքական ըմբռնումներու, որոյ սկզբունքներու կամ աշխարհայեցողութեան մը: Փարիզի քոնկրէնէն սկսեալ մինչեւ այժմ, սակայն, Դաշնակցութեան չափ զուտ Օսմ. քաղաքականութիւն մշակող գրեթէ և ոչ մէկ յուրը կուսակցութիւն եղած է: Դաշնակցութիւնը Օսմանցիութիւնը նոյն իսկ իր սեփական ազգին չափերուն վիսաակար ըլլալու չափ յառաջ տարած է և Ատանայի կոտորածէն ետքը Դաշնակցութեան և Իթթիհատի միութեան յայտարարութիւնը կոտորածներու պատասխանատուութիւնը նետեց կառավարութեան և տիրող երիտասարդ թուրք կուսակցութեան վրայէն: Դաշնակցութիւնը պատրաստ էր նոյն իսկ հրաժարելու բոլոր Պատրիարքարաններու արտօնութիւններէն, եթէ ժամանակին միջավայրի պարագաներով չըմբռնէր իր վիսաակար քաղաքականութիւնը: Դաշնակցութեան չափ եթէ դուք ալ Օսմանցի ըլլայիք, ով Ասում պէյեր, այսօր մենք ոչ հողային խնդիր, ոչ կոտորածներու հարց և ոչ աւազակութեանց ու բռնաբարութիւններու դէմ բողոքներ կ'ունենայինք: Պերիսի դաշնագրին 71րդ յօդուածէն սկսեալ յայսօր չկրցանք Ասում պէյերու հասկցնել որ մենք ոչ զինեալ թխթեալէն գունդեր կ'ուզենք Օսմ.

կառավարութեան ծախքով պահուող, և ոչ ալ կառավարութեան անկախ շէյխեր ու ցեղապետներ, որոնք աշխատաւոր ժողովուրդին վրայ առերք դնէին և տղրուկի պէս անոր վաստակը ծծէին: Չկրցանք հասկցնել որ մենք կեանքի, գոյքի և պատուի ապահովութիւն կ'ուզենք և միւս տարբերուն հաւասար իրաւունքներով կ'ուզենք սպարիլ մեր հայրենիքին, Օսմ. կայսրութեան, մէջ որուն փառքին և անընդհատ յառաջդիմութեան մեր բոլոր ոյժով կ'աշխատինք. և եթէ Հայ ազգը կը հետեւի քաղաքական նպատակի մը՝ ան ալ այս է: Իրաւունք չունինք ձեռքէ պահանջելու, ով Ասում պէյեր, որ դուք մեզմէ բարի օրինակ առնէք, որ դուք ալ մեզ նախատելէ առաջ մեզի չափ Օսմանցի ըլլաք:

Հայոց ազգը մենաշնորհեալ է կ'ըսեն Մաքսաւի և Շեքսպիր կամ Հեյդա: Այո, չենք ուրանար Համիտի օրերէն սկսեալ մենք մենաշնորհեալ ազգ մը եղած ենք և այդ մենաշնորհը կը տեսէ ցայսօր Խոյթի լեռներուն և Չարսանճազի դաշտերուն վրայ. ազգային մենաշնորհ կոտորուելու, կողոպտուելու, առեւանգուելու և տանջուելու: Այսպիսի մենաշնորհներ պատրաստ ենք ամենամեծ յօժարութեամբ ամէն բոլոր թողելու մեր նախանձորդներուն որ վայելին, եթէ կ'ուզեն. իսկ իրենց մենաշնորհները՝ ցեղապետական կէս-անկախութիւն, կառավարական ղէնքերով զինուած մնալ հայրենիքին մէջ և այլ և այլն, ասոց առաւելութիւնները կը յուսամ թէ դուք, Ասում պէյ, և ի. դարու Օսմ. ազատական մամուլի օրկանները, Մաքսաւի և Շեքսպիր, մեզմէ լաւ կը գնահատէք: Երբ պետութիւն մը կամ ազգ մը բարեկարգութիւնը ինքիրմէն չկրնար սկսիլ, ինչ իրաւունքով ուրիշներէն բարեկարգութիւն կրնայ պահանջել չենք գիտեր: Երբ կրեալէ մէջ Խոյթ մը, մեզի համար Օսմանցի մը, սպաննուի Յոյն Օսմանցիներու կողմէ՝ մենք ձեզի չափ կը վրդովուինք և այդ մէկ սպանեալին համար պատրաստ ենք միթինկներով բողոքել Եւրոպայի և մեր զաւակներու արիւնով պաշտպանել անոնց իրաւունքը: Դուք ալ պէտք չէ՞ որ երբ մեր իսկ իշխանութեան տակ գտնուող վիլայէթի մը մէջ ուրիշ Օսմանցիներու կողմէ Օսմանցի Հայեր սպաննուին, եթէ ոչ մեզի չափ, բայց դոնէ վրդովուիք և ոճրագործներուն պատժուիլը պահանջէք և զրկեալներուն իրաւունքին տէր կանգնիք: Եթէ դուք Օսմանցիութեամբ կը հասկընաք միայն ձեր ուղած տարրին համար անպատիժ ջարդելու, թալանելու և առեւանգելու իրաւատուութիւն մը, չափ կը ցաւինք որ ձեզի համարիտ չենք կրնար ըլլալ:

Հ. ՄԱՄԻՐՅԱՆ

## ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

## ԱՐՏԱՔԻՆ

Հեռագրաւորէր. Փարիզ-Պրուսի-Լոնտոն-Փարիզի օդաչուական մրցումը աւարտեցաւ: Օդաչու Պոմոն առաջին հանդիսացաւ, Կարօ՝ երկրորդ, Վիտառ՝ երրորդ, Ժիլպէն՝ չորրորդ, Քիմմերլինկ՝ հինգերորդ և Ռենօ՝ վեցերորդ: Օդաչուութեան Գերմանական մրցումն ալ երեքշաբթի վերջացաւ: Առաջին՝ մրցանակ չահեցաւ Քէօնիկ, երկրորդ՝ Վոլմիւլէր: — Սերպիոյ նոր դահլիճը կազմուեցաւ հին Արմատականներով: Վարչապետն է Մ. Միլովանովիչ, որ ստանձնեց նաեւ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը: Դահլիճը Թագաւորին ներկայացաւ, որ յանձնարարեց հաշտարար եղանակով գործել Աքուփչինայի հետ: Յետոյ Վարչապետը Մարիէնպատ ուղևորեցաւ վեց շաբթուան արձակուրդով: — Ֆրանսայի Նախագահը Հոլանտայէ վերադարձաւ և չաբաթ նախագահեց նախարարներու խորհուրդին, երբ Ակատիւրի միջադէպին նկատմամբ Անգղիոյ և Ռուսիոյ դահլիճներուն հետ կատարուած բանակցութիւնները և Գերմանիոյ Ֆրանսական դեսպանին հաղորդելի հրահանգները ինկատ առնուեցան: Գերմանիոյ հետ բանակցութիւնները երկուշաբթի սկսան Պելլինի մէջ և դահացուցիչ ընթացք ունին: Անգղիա զօրեղապէս կ'օժանդակէ Ֆրանսայի և Ռուսիա երկիցս միջամտեց ինպատանոր: Բանակցութիւններն առ աշտայս չորս շահակից տերութիւններուն միջեւ տեղի կ'ունենան: Բայց Սպանիա ալ պիտի մասնակցի, կ'երեւի, Գերմանիոյ առաջարկով: Գերմանիա զօրք հանած չէ Ակատիւր, այլ միայն մարտանաւ մը զըրկած է, և յետոյ անոր տեղ յաճանաւ մը: Զօր. Մուանիէի մարդիկը սկսած են Ֆէսէ դէպի ծովեզր մեկնել: Հրամանատարը բանակին գոյքերուն հետ Օգսի կիսուն պիտի հասնի Քասապլանքա: ՊէնիՄիթրներու ցեղը հնազանդութիւն յայտնած է Զօր. Մուանիէի: — Ֆրանսական Մերակոյտը երկար վիճաբանութենէ ետեւ վաներացուց եւեմտացոյցը: — Անգղիոյ Վարչապետը Երեսփ. Ժողովին մէջ յայտարարեց թէ համոզուած է որ Ակատիւր խընդիրը խաղաղութեամբ պիտի վերջանայ Ֆրանսայի և Գերմանիոյ միջեւ, նաեւ թէ Անգղիա պիտի պաշտպանէ Ֆրանսայի շահերը սիրալիւր համաձայնութեան տրամադրութիւններուն համաձայն: Լորտերու Ժողովը անցեալ շաբթու 46ի դէմ 253 քուէով ընդունեցաւ Լորտ Լէնստաունի առաջարկը ժողովին բարեկարգման ծրագրին նկատմամբ: — Փարս-

կուէի նախագահ Եարա գնդապետը իրեն դէմ նիւթուած դաւի մը հետեւանքով անցեալ շաբթու հրաժարեցաւ և զօրանոց մը ապաստանեցաւ: Եւրպիոյին նախագահը ստանձնեց կառավարութեան ղեկը: — Պուլկարիոյ Ազգ. մեծ Ժողովը չաբաթ սկսաւ սահմանադրութեան բարեփոխման օրինագծին երկրորդ յօդուածին վիճաբանութիւնը: Հոդատէր կուսակցութենէն Մ. Սթամպուլինսքի դարձեալ ընդդիմախօսեց: Երկուշաբթի յօդուածն անփոփոխ ընդունուեցաւ 50ի դէմ 332 քուէով: Նոյն օր Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը զբաղեցաւ գործադուլի պատճառով արձակուած երկաթուղիի պաշտօնեաներու խնդրով և Մ. Քայսօի վստահութեան քուէ տուաւ 86ի դէմ 433 ձայնով: Դարձեալ նոյն օր ծով իջուցուեցաւ Ռուսական երկրորդ Տրէանթթը (Փոլշափ): — Նիւ Եորքի մէջ սաստիկ տաք կ'ընէ: Մինչեւ անցեալ շաբթու 800 հոգի մեռան տաքէն: Հիւանդանոցներ և առողջապահական կայաններ լեցուն են արեւահարներով: — Փորթուկալի դահլիճեց թագաւորին մեծ մայր Մարիա Փիա թագուհին անցեալ շաբթու մեռաւ 64 տարեկան: Հօրաքոյրն էր Վիքթոր Էմմանուէլ Գ. թագաւորին և քոյր Մառի Քլոթիլա իշխանուհիին, որ վերջերս մեռաւ: Իտալիոյ Խորհրդարանը ինչան սգոյ երեք օր դադրեցուց իր նիստերը: — Գերման թերթ մը կ'իմանայ թէ Քրուսի ընկերութիւնը (Էսէն) 200 հարիւրակալ (էկտար) զետին գնած է Ֆրանսայի մէջ: — Քանթոնի Ժողովուրդը սարսափի մէջ է: 200,000 հոգի ստիպափափար փախած են, վասն զի քաղաքէն հինգ օր հեռու տեղ մը 20,000է աւելի Պօքսըրներ հաւաքուած են նոր զէնքերով զինուած: Թէեւ ասոնք ետ մղուած են կառավարական զօրքերէն, կը վախցուի որ նորէն յարձակին: — Իտալիոյ վերջին մարդահամարին ելքը դեռ չձանուցուեցաւ, բայց կը կարծուի թէ բաղամարդութիւնը 35 միլիոնի հասած է, այսինքն 1907ի հետ բաղդատմամբ 5 միլիոն աւելցած: — Թայւ. կ'իմանայ թէ Պարսկաստանի կացութիւնը ծանրացած է: Շիրազի կուսակալը ապստամբութեան մը լուր առնելով սպառնացած է ոմարկոծել քաղաքը: Յեղափոխականներ կառավարական քանի մը չէնք այրած են Քիրմանշահի մէջ: Նայէ Ֆրայէ Փէֆէ ալ կ'ըսէ թէ դահլիճեց Շահը երեք շաբաթէ ի վեր Օտեսայէ մեկնած է և յայտնի չէ թէ ո՛ւր կը գտնուի: Ռուս թերթ մը կ'ըսէ թէ Խորասանի շրջականները մեծ ոյժ մը հաւաքուած է և կ'ուզէ զայն վերստին թագաւորեցնել: Ուրիշ մը կ'ըսէ թէ Շահսէփէնէրը Էրտէպիլի մօտերը զինուորներու հետ ընդհարում մը

ունեցած և չատեր գերի բռնած են : — Գահիրէի Անգղիական պատուիրակ Սըր Էլտըն Կորսթ մեռաւ : — Իտալիոյ Փուլոյ նահանգին Քոնվէրսանօ գեղեցիկ մայր եկեղեցին հրոյ ճարակ եղաւ :

### Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Մայրաքաղաք. Երեւանի գիշեր Մաքրիքէօյի մէջ ատրճանակի զնդակով սպաննուեցաւ Հանր. Պարտքի Վարչութեան զրոյմատուրքի քննիչ և Հէմբուրգի (Շէհրահ) խմբագիր Ջէքի պէյ, երբ սրճարանէ մը տուն կ'երթար երկու ընկերով, Հեծեալ ոստիկաններ յաջողեցան զրեթէ երեք քառորդ եաքը ձերբակալել երկու կասկածելիներ, որոնց ինքնութիւնը հաստատեցին սպանեալին երկու ընկերները և որոնք, ինչպէս հաստատուեցաւ իրենց տոմսերէն, սպանեալին հետ նոյն կառախմբով գացած էին Մաքրիքէօյ և նստած նոյն սրճարանին մէջ միեւնոյն ժամուն : Մին է Սէրէզի երեսփոխան Տէրվիչ պէյի եղբայր Նազըմ պէյ և միւսն անոր մատակարարը Ջէքէս Ամէտ : Ձերբակալուեցաւ նաեւ երրորդ մեղսակից մը : Այս մահուամբ լրագրութիւնը Սահմանադրութենէն ի վեր երրորդ զոհը կու տայ անձանօթներու զնդակին : — Երկուշաբթի Ղալաթիոյ մէջ սրճարան բանեցնող Գուրգ Մէհմէտ 14 տարեկան Յոյն աշկերտ մը թլփատել տուաւ իր սենեակին մէջ, ուր պահած էր զայն քանի մը օրէ ի վեր : Դէպքը մեծ յուզում պատճառեց Յոյներուն և Պատրիարքարանի կողմէ խիստ դիմում մը եղաւ ձեռնհաս իշխանութեան : — Երեքշաբթի դահաժառանգ իշխան Եուսուֆ Իզզէտօն էֆ., որ Լոնտոնէ կը վերադառնայ Հոռոմի և Վիէնայի ճամբով, մայրաքաղաքս ժամանեց : Կայարանին մէջ կ'սպասէին նախարարներ, կայսերազուն իշխաններ, պալատականներ, զեսպաններ, բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ և մեծ բազմութիւն : Ուղղակի գնաց Կայս. պալատ և անտի իր ապարանքը : — Իսմայիլ Քէմալ պէյ, որ Ջէթինեթի և Եւրոպական մայրաքաղաքներու մէջ արքունիքներու և նախարարներու հետ կը տեսակցի չարունակ, տեղային թուրք թերթերու մէջ ծանրապէս ամբաստանուեցաւ իբրեւ զրդիչ ապստամբութեան և մատնիչ հայրենիքի : Չափաւոր Ազատական կուսակցութեան նախագահը իր թերթին մէջ յայտարարեց թէ Իսմայիլ Քէմալ պէյի ուղեւորութիւնը տեւէ առնչութիւն չունի կուսակցութեան հետ : Յետոյ ուրիշ յայտարարութեամբ մը նոյն պէյէն հրապարակային բացատրութիւն պահանջեց իր ուղեւորութեան վրայ : Կառավարութիւնն ալ քննու-

թեան ձեռնարկեց ճշտելու համար թէ ան ո՛ր աւտիճան մեղսակցութիւն ունի Մալիսորներու հետ : — Նախարարներու խորհուրդը զրեթէ ամէն օր կ'զբաղի Ալպանական խնդրով : Արտասովոր նստի մը մէջ որոշեց ապստամբներու տրուած պայմանաժամը երրորդ անգամ երկարել : 20 օր եւս աւելցնելով ամսոյս 11ին լրացածին վրայ : Այս որոշումը անմիջապէս հաղորդուեցաւ արշաւախմբի հրամանատարին, Օսմ. զեսպաններուն և բոլոր կուսակալութիւններուն : Նոյն խորհուրդը ուրիշ նստի մը մէջ որոշեց որ այսօր (չարաթ) Դատական, Կրթական և Պատերազմական նախարարները գումարին և Պատրիարքարաններու թագրիրները ուսումնասիրելով տեղեկագիր մը բերեն : — Պատերազմական նախարարը բոլոր զօրաբանակներու հրամանատարներուն հրամայեց 27-45 տարեկան բոլոր ոչ-Իսլամներու ցանկը պատրաստել, որպէս զի երբ զինուորագրութեան օրէնքին ճիշտութեամբ վաւերացուի, որ կը տրամադրէ զին. ծառայութիւն պահանջել 325 տարիէն սկսեալ, անմիջապէս գործադրել ձեռնարկուի : — Ենի Ղալթի կ'իմանայ թէ Մոնթենեկրօի զեսպանը հատուցում պահանջած է Մալիսոր փախստականներուն Մոնթենեկրօի մէջ սնուցման համար և պահանջումը բացարձակապէս մերժուած է : — Երեքշաբթի Մէքթպը Սուլթանիյէ 25 չըջանաւարտ տուաւ : — Դեղագործական Վարժարանի քաղաքային ճիւղի վերջին քննութիւններուն մէջ յաջողած 90 աշակերտներէն 36ը Հայ են : — Տիարպէքիրի և Իզմիրի կուսակալները Ներքին գործերու նախարարին ընդարձակ տեղեկութիւն տուին իրենց կուսակալութիւններու գործերուն վրայ : — Իսկիւլպի կուսակալին հրամայուեցաւ անմիջապէս արձակել Իսա Պուլաթինի բանտարկեալ եղբայրը, և որոնց որ հարկ է՝ հրահանգ տրուեցաւ քննել զրկանքները, որոնց իբր թէ ենթարկուած է Քէօր Իսմայիլ փաշայի ընտանիքը : — Քաղաքապետութիւնը որոշեց 45 դահ. գին դնել Շիլէի 100 քաշ ածուխին, 50՝ Միտեայի և 55-60՝ Քէսէնտիրէի ու Փրնալի : — Ազգ. Վարչութեան ատենապետ Յակոբ Սթամպուլլեան էֆ. Թղթատարական և հեռագրական նախարար անուանուեցաւ : Շաբաթ օրինական երդումը կատարեց Կայս. պալատան մէջ և յետոյ իր պաշտօնատեղին գնաց և պաշտօնէութեան չնորհաւորութիւններն ընդունեցաւ : Նոր նախարարը չըջաբերականով մը զաւառային բոլոր պաշտօնեաներն հրաւիրեց ուշադրութեամբ կատարել իրենց պարտականութիւնները : Երկուշաբթի սկսաւ մասնակցիլ նախարարներու խորհրդին : — Էվզաֆի նա-

խարարը որոշեց ելեկտրականութեամբ լուսաւորել բոլոր մզկիթները : — Որոշուեցաւ 100.000 դահ. տալ Էսթրնէի ողողեալներուն : — Ընդհ. սպայակոյտի պետ և Եմէնի ընդհ. հրամանատար Իզզէթ փաշա Ծերակուտական անուանուեցաւ : — Վերջերս երկու Ծերակուտական մեռան : Բէուֆ փաշա և Շէվքէթ փաշա : — Եմէնէ 800 զինուոր բերուեցան , 200ը վերաւոր և մնացեալը հիւանդ կամ արձակուած : Վերաւերներն ու հիւանդները հիւանդանոց փոխադրուեցան դարմանման համար , և Պատերազմական նախարարը օր մը զանոնք այցելեց :

Նահանգներ . Ալպանական խնդիրը լուծման չմտեցաւ երբեք : Անցեալ չարթու պահ մը թուեցաւ թէ աւելի կնճառաւ է , յետոյ հորիզոնը անակնկալ կերպով պարզուեցաւ : Բայց կացութիւնը իսկական բարեօրոշմ մը չկրեց : Դեռ բանակցութիւնները կը շարունակեն , թէեւ չօշափելի արդիւնք չկայ գրեթէ : Տէրութիւնները ծանրապէս կը ճնշեն Մոնթենեկրոսի վրայ որ չքաջալերէ ապստամբները մերժել հնազանդութեան հրաւերը : Արշաւախմբի հրամանատարը գրեթէ ամէն օր ապստամբներու նոր յարձակումներ կը հետազդէ , ոմանք զիշերային և ոմանք բաւական կարեւոր , որոնց ամէնն ալ ետ մղուած են անոնց վնասով : Դարձեալ կը հետազդէ թէ անոնց մէջ Մոնթենեկրոսի սպաներու և զինուորներու ներկայութիւնը ստուգուած է հաստատապէս : — Մալիսիոյ մէջ Բրիտանոնայ 69 զինուոր մեռած և 88 վերաւորուած են : Մեռեալներուն 31ը Հայ , 38ը Յոյն են , վերաւորներուն ալ 34ը Հայ և 54ը Յոյն : — Եմէնի արշաւախմբէն յաջող լուրեր կու գան : Եմէն երեք կուսակալութեան պիտի բաժնուի՝ կեդրոն ունենալով Սանաա , Թաազ և Հոտէյտա : Մէնահէ ալ պիտի ըլլայ ընդհ. կուսակալի մը կեդրոն : — Հիճազի երկաթուղիին պաշտպանութեան համար վաշտ մը զօրք ղրկուած է Տէրա — Մ. Բիսթէր Գերմանացին առեւանգողները դեռ կը հալածուին : Թորթում գաւառակի Զուզուր գիւղին մէջ հողային փլուզումէ մը 30 շէնք , այգիներ ու պարտէզներ աւերեցան : — Պիլէճիկի մէջ թաղապետական պաշտօնատունը և 20 վաճառատուն այրած են : — Մուսուլէ կը դրուի պաշտօնակցի մը թէ Հարքի ցեղէն Բուրդեր ոչխարահամարի առիթով զինուորներու հետ կռուած և 2 զինուոր սպաննած են : Թուրքեյոյն սահմանազլխէն նոր միջադէպեր կը ծանուցուին : — Գոնեայի Շէհր գաւառակին մէջ 5 կին և 8 այր խեղ-

ղուած են ողողումի ժամանակ : — Կէօրէճէէ լեռը ելլողները բժիշկ Հագգըէ զատ ձերբակալուած են : — Հալէպի մէջ խռովարարական ընկերութիւն մը երեւան հանուած է և չորս հոգի պատժուած են :

Աւետ. Ժող. Բիւթ. Միութեան տարեկան դուրմարումը վերջացաւ անցեալ չորեքշաբթի իրիկուն : — Նոյն օր Իզմիրի նորընտիր հովիւ Վեր. Մ. Գնաճեան ընտանիքով իր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ : — Չալկարայի եղբայրները 30 դահ. նուիրեցին Բ' սապի եկեղեցիին համար : — Չորեքշաբթի Տր. Յարութիւն Տատուրեան իր հայրենիքը ուղեւորեցաւ : — Ամերիկացի Տր. Փիրսընի կողմէ Անաթոլիա Դուէճի նուիրուած 100,000 առլարի լուրը , զոր Առլարէ տուած էինք , Պորտի քարտուղարին կողմէ Նոյն թերթին մէջ սապէս կ'ուղղուի : Յիշեալ դուրմարը նուիրուած է Պորտի Կըրթական բարձր հաստատութիւններուն , որոնց թիւը 18ի կը հասնի : — Զրոյցը թէ Ազգապետարանը կառավարութեան մօտ զիմուծ ըրած է Ատանայի կարօտեալներուն յատկացուած պետական նպաստէն բաժին մը խնդրելու համար ի հաշիւ Աւետարանական որբերու և այրիներու՝ ճիշտ չէ՝ բնաւ Բայց կ'ակնկալուի անշուշտ որ դուրմարին բաշխումը տեղի ունենայ խառն յանձնաժողովի մը ձեռամբ , որու մէջ Աւետ. անդամներ դասուին :

Հայ Ժող. Անցեալ չարթու Սառն Ժողովը պաշտօնապէս հերքեց սա զրոյցը թէ գաւառային խնդիրներու համար Պատրիարքարաններու հետ կառավարութեան դիմումներ ընելու մասին կատարուած բանակցութիւնները խզուած են : Այդ զրոյցը ծաղում տուած է որոշումէ մը , որով այդ ձեռնարկը պիտի յետաձգուէր մինչեւ որ Ազգ. Ժողովը որոշէ թէ նորընտիր վարչութիւնը ի՞նչ ուղղութեան պիտի հետեւի : Ազգ. Ժողովը ուրաթ դուրմարեցաւ , և ի մէջ այլոց որոշեց Սահմանադրութեան վերաքննութեան առաջօրի մը նախաքննութեան զիւանդի յղել , Օրմանեան Սրբազանի խնդիրը ժամ առաջ լուծել խնդրող 101 Ռուսահայ առեւտրականներու զիր մը ետ դարձնել կանոնական ձեւակերպութիւնները լրացնել տալու համար , Բաղաք. Ժողովի 4 անդամներուն ընտրութիւնը յաջորդ նստին յետաձգել երկու կուսակցութիւններուն խնդրանքով և ի վերջոյ Երէցեան Սրբազանի համար կաղմելի խորհրդարանական յանձնաժողովին ընտրութիւնը յապաղել մինչեւ որ նախաձեռնութեան զիւանդի տեղեկագիրը ներկայանայ և Սրբազանին երեսփոխանական ընտրութիւնը վաւերացուի : — Բերայի Անկիլքան եկեղեցիին երէցը զրով մը շնորհակալութիւն կը

յայտնէ Գանտիլիի եկեղեցիին Անդղիացիներու տրամադրութեան տակ դրուած ըլլալուն համար: — Այրիախնամի որոյմամբ Ատանայի մասնախմբին պատուիրութեցաւ 100 ոսկի զրկել Տարսոն գուլպայի գործարանին պէտքերուն համար: Ձեռնհաս իշխանութիւնը Պատրիարքարանի գիմուսով Սըվազի ընդհ. դատախազին հրամայեց օրինական ամէն միջոց գործածել ոստիկան Համաթի նկատմամբ, որ չարաչար գանակոծելով մեղսուցած էր Տրդատ Բէլէճեան անուն քաջ երիտասարդ մը Շապին Գարահիսարի մէկ սրճարանին մէջ: — Ազատութեան տօնի տարեդարձին առիթով Ատանայի և Հալէպի բանտարկեալներուն արձակման համար հարկ եղած դիմումն եղաւ ձեռնհաս իշխանութեան: — Հոգոսի բերդին մէջ փակուած հինգ Հայեր Պատրիարքարանէ կը խնդրեն որ իրենց համար ալ ներում խնդրուի: — Հայկական Դրամատան կամ Օսմ. Առեւտրական Ընկ.եան դրամագլուխն ամբողջովին ստորագրուած և առաջին մասնավճարը գանձուած ու ընկերութիւնը վերջնապէս վաւերացուած է, և պիտի սկսի գործել Սեպ.ի սկիզբը: — Կիրակի Իսկիւտարի Կարապետեան Վարժարանը 53 չրջանաւարտի վկայական տուաւ: Վկայեալներուն Ցը աղջիկ էին և մնացեալը մանչ: — Երեքշաբթի Հայ և Յոյն Պատրիարքարաններու և Պուլկար Էկզարքարանի գործակատարները համիմաստ թագրիբներ մատուցին Դատական գործերու նախարարութեան: Յոյները և Պուլկարները ուշագրութիւն հրաւիրեցին Մակեդոնիոյ ամէնօրեայ ուժիւներուն վրայ, իսկ Հայերը հողային և կալուածային յափշտակութիւններու վրայ և ամէնը արդարութիւն խնդրեցին ոճրագործներու և յափշտակիչներու դէմ: — Նոյն օր Կեզը. Վարժարանի աշակերտները արտօնուեցան Թոփգափուի պալատը երթալ և 25 հոգինոց խումբերով ալցելու տեղւոյն բոլոր շահեկան հնութիւնները: — Երեսուղէմի Պատր. Տեղապահը հեռագրով խնդրած էր փութացնել նոր Պատրիարքին ընտրութիւնը: Այս խնդիրը Ազգ. Ժողովի վերջին նստին մէջ ալ յուշուեցաւ, բայց Վարչութեան յղուեցաւ նկատաւման համար: Վարչութիւնն ալ հրահանգ զըրկեց ընտրեալներու ցանկը պատրաստելու: — Շապին Գարահիսարէ կը հեռագրուի ամսոյս 3 թուականով թէ 600 տուն Օրթագիւղցիներու արօտավայրը Թուրքերու ոտնձգութիւններուն նշաւակ է, որով խեղճերը չեն կարող իրենց ոչխարները արածել, մինչ միւսները պէտք չունին այդ արօտավայրին: — Բաբերդէ կը տեղեկագրուի թէ Կարնոյ ամբաստանիչ առեանը հրահանգ ստացաւ փութացնել 7 Գարագուլագիւններու դատը, որոնք իբրեւ ոճրագործ ձերբակալ-

ուած են ամիսներէ ի վեր: — Չարսանձագի առաջնորդը կը հեռագրէ թէ Ժողովուրդը ճարահատած իր գիմումներուն ապարդիւնութենէն՝ պատուիրակութիւն մը զրկեց Կարնոյ Ռուս հիւպատոսին, յայտարարելու համար թէ Ռուսադատնութիւն կ'ընդունի և խնդրելու համար Ռուս կառավարութեան պաշտպանութիւնը: — Չորեքշաբթի խառն Ժողովը զբաղեցաւ այս և Ետիգուլէի երեսուցէմապատկան ազարակին խնդրով, և որոշեց հետեւեալ օր Թագրիբներ մատուցանել ձեռնհաս իշխանութեան: Էջմիածնի Սինոդին պատասխանէն տեսնելով թէ առայժմ կարելի չէ Կիլիկեան պատգամաւորներու թիւը աւելցնել Կաթ. յառաջիկայ ընտրութեան մէջ, որոշեց Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին զրկել հայրապետական ընտրութեան հրաւիրագիրը և խնդրել որ բարեհաճի երկու պատգամաւորի ընտրութիւնը կատարել ու տեղեկագրել: — Էտիրնէի կայարանի եկեղեցիին հիմերուն օծումը կատարուած է անցեալները: — Վարագայ Վանքի հոգաբարձութիւնը յայտարարած է թէ, եթէ Վանայ Կեզը. Վարժարանին մէջ Վարժապետանոց չբացուի ուրիշ պատճառով, Վանեցիները պատրաստ են Այգեհտանի կողմը յարմար գետին մը նուիրել այդպիսի հաստատութեան մը հիմնարկութեան համար: — Նորայր Բիւզանդացի, բարեկամի մը գրելով, հերքած է սա զրոյցը թէ իր ձեռագիրները Անդղիական Դրամատան մը յանձնած է՝ մինչեւ երկու տարիէն 200,000 բուլղի վաճառելու կամ մոխրի վերածելու պայմանով: — Գահիրէի երեւելիներէն Տիար Գրիգոր Եղիանանի, որ անցեալները անժառանգ մեռաւ Թրիէսթի մէջ, կտակը բացուած է և տեսնուած է թէ 30,000 ոսկի կը թողու Գահիրէի Գալստեան Վարժարանին և 20,000 Առաջնորդարանին: Նուպար փաշա, որ կտակարար կարգուած է, Թրիէսթէ հեռագրած է՝ մարմինը Գահիրէ փոխադրել Ազգ. յուղարկաւորութեամբ պատուելու համար: — Պոսթընի Հայ գաղութը սկզբամբ որոշած է եկեղեցի մը չինել Պոսթընի մէջ և այդ նպատակով կազմած է հանդանակիչ մարմին մը: Տ. Մուշեղ Եպսկ. ընդունած է այդ գաղութին քարոզչութեան պաշտօնը: — Ամերիկահայերու կրթասիրական ընկերութեան տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ ընկերութիւնը իր գոյութեան հինգ տարիներուն մէջ 33 ուսանողի նպաստած է փոխատուութեամբ, որու գումարը 8,300 տուարի կը մօտենայ: Աւելի քան 10 ուսանողի ալ նպաստաւոր պայմաններու մէջ դպրոց ընդունուելուն օգնած է իր պաշտօնեաներուն միջնորդութեամբ:

اروہ دار ہفتہ لوق غزہ — در سعادۃ باہیل ہاوسدہ — مدیر مسئول - صموئیل ق. ہاروتیونیان

| ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ      |         |
|----------------|---------|
| Ցարեկ. բանեղին | 40 ԴՃ.  |
| Ամերիկայի հմր. | 2 Տալ.  |
| Անգլիայի       | 8 շիլին |
| Ռուսիայի       | 10 Ֆր.  |
| Կերպարան       | 40 փար- |
| Ձեռքի համար    | 40 փար- |
| Ստանդարտ գինը  |         |
| լավագույն      |         |

## Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ե. Բ.

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԻ

Խմբագիր Հ. Ս. Պարմըս

Պայպը Հառու,  
Կ. Պոլիս, Թուրքիա

## THE AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR H. S. BARNUM

American Bible House  
Cons/ple, Turkey

### TERMS

An. Subscrip. Ps. 40  
U. S. A. \$ 2  
England Shils. 8  
Other countries Fra. 10

Single Copy 40 Paras

Advertising rates on  
application

### ԱՐՅԵՆԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՅ Ի ՊՐՈԻՍԱ

Յունիսի մէջ ընդունուած զրամներն կը հրա-  
տարակենք խորին շնորհակալութիւններ մատու-  
ցանելով իւրաքանչիւր բարերար անձնաւորութեան:

Օր. և Պր. Միրիքէլամ 1,620 դճ. ի յիշատակ  
իրենց հանգուցեալ հօր Յարութիւն էֆ. Միրիքէ-  
լամի: Վաճառումէ 21, Պանտրմա Ա. Թորոսեան  
էֆ. օրց. և գրեանք 108, Ճէրրահ Յ. Զիւմրիթեան  
էֆ. օրց. և նուէր եկեղեցւոյ 73, Գանատա Պ.  
Գուրեան էֆ. 1,091, որոյ 8 տոլարն է. Գալեան  
էֆ. Վինիփէկ, Վ. Է. Գուրեան Վանքուվը 2, Ֆ.  
Ս. Պարրապ անդ 2, Սըաքը պէյ Նիւ Եորք 3, Օր.  
Ազնիւ Թօրօնթօ 2, Միս Ուինտըրզ անդ 1, Բարե-  
կամք անդ 20 և Հայկ անդ 5, Դրամ վերադար-  
ձուած 35, Պանտրմա Ա. Թորոսեան էֆ. օրց. 92,  
Մունճուսան Յ. Ալաճաճեան էֆ. նուէր եկեղեց-  
ւոյ 108, Գօնեա Սէմէրճեան Եղբ. 40, Պաղտատ  
Տր. Ա. Ս. Յակոբեան 108, Նիւ Եորք Տիկ. Օհան-  
եան 95, որոյ 1 տոլարը Ռ. Իզմիրլեան էֆ., 1  
Տ. Իզմիրլեան, 1 Ճօն Իզմիրլեան և 1 Ն. Օհան-  
եան, Փարիզ Յ. Պաղարճեան էֆ. 170, որոյ 10  
ֆր. Պ. Պաղարճեան էֆ., 2 ֆր. Տիկ. Թադէոսեան,  
2 Մ. Մէզպուրեան էֆ., 1 Ոմն, 1 Տիկ. Ն. Ար-  
սէնեան, 10 Ա. Օհանեան էֆ. և 10 իր նուէր, Ա.  
Ֆիօն Գարա-Հիսար Ս. Աղէքսանդրեան էֆ. 40,  
որոյ 20 Թաքէս էֆ. Տիարեան և 20 իր նուէր,  
Պոլիս Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան 385, որոյ 324 էմ-  
մանուէլ եկեղեցիի Զատկական նուէրն, 56 Պ.  
Մուղալեան էֆ. Կիւրին և 5 Յ. Սարրաֆեան Ա.  
մերիկա: Թարսուս Պատ. Բ. Կայծակեան օրց. 42.  
Պարտիզակ Ճօն Պաղտատարեան 70 վաճառեալ  
գրեանք, Մերուկեան էֆ. անդ 20 իր ծննդեան  
տարեդարձի առթիւ շնորհակալութեան նուէր:

Ամերիկա Վ. Բարակեան էֆ. օրց 48. Զմիւռնիա  
Վեր. Կ. Ատանալեան 131, որոյ 48 օրց., Փ. Ան-  
եազեան էֆ. 20, Կիւրինեան էֆ. 10, Կ. Յարու-  
թիւնեան էֆ. 10, Պինէաթեան էֆ. 4, Վ. Գալալ-  
ճեան էֆ. 2, Ա. Սիրինիտիս էֆ. 2, Ոմն 6, Հ.  
Վարժապետեան էֆ. 2, Տիկ. Պէշկէթիւրեան 3,  
Գ. Ապաճեան էֆ. 4, Տ. Արմաղանեան էֆ. 6 և  
Տիկ. Ատանալեան 10, Մուշ Պատ. Գ. Լ. Ստե-  
փանեան 108, որոյ 31 օրց. Մ. Ղուկասեան էֆ.  
10, Յ. Գ. Ստեփանեան էֆ. 20 և իր նուէր 27,  
Վաճառումէ 9: Գումար՝ 4,424 դաճ.

Գ. ՊԱՆՏԱՍՏԵԱՆ

### ՀԱՅՈՒՇԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՏԱԲԱԶԱՐ

Վարժարանիս 27րդ տարեշրջանը կը սկսի Սեպ-  
տեմբ. 13 (Ն. Տ.) Դի. երեկոյ: Գիշերօթիկ աշակերտուհի-  
ները կը վճարեն 14 Օամ. ոսկի տարեթոշակ, ո-  
րուն կէսը պէտք է վճարել մուսթի ատեն և միւս  
կէսը Յունուարի վերջը: Դաշնակի դասի համար  
կը պահանջուի 5 և 3 Օամ. ոսկի դասառութեան  
թիւին համեմատ: Ոչ մէկ աշակերտուհի կ'արտոն-  
ուի դասերուն հետեւիլ՝ եթէ տարեթոշակը վճա-  
րած չէ օրը օրին: Նոր տարեշրջանին համար ար-  
ձանագրուելու և այսպէս իրենց տեղերը ապահո-  
ված ըլլալու համար հարկ է որ ամէն աշակերտու-  
հի, հին թէ նոր, մէկ Օամ. ոսկիի կանխավճար մը  
ընէ, որ տարեթոշակին առաջին մասնավճարին կը  
հաշուուի երբ վարժարան դայ: Արձանագրուելու  
և ուրիշ տեղեկութիւններ ստանալու համար դի-  
մել Ո. Ո. Բիթի, Պայպը Հառու, Կ. Պոլիս, կամ  
գրել Յովհ. էֆ. Ս. Ալիքսանեանի, Ատենադպիր  
խնամակալութեան, Հայուհեաց Վարժարան, Ատա-  
բազար:

Խնամակալութիւն

2—6